

Dijkversterking Jaarsveld - Vreeswijk

Ruimtelijk Kwaliteitskader

Definitieve versie 7 april 2021

**STERKE
LEKDIJK**

JAARVELD - VREESWIJK

HOOGHEEMRAADSCHAP
DE STICHTSE
RIJNLANDEN

Colofon

Project Dijkversterking Jaarsveld - Vreeswijk

Projectnummer DM 1757159

Versie

Datum 7 april 2021

Status Definitief

Kenmerk

Auteur Team JAV

Projectmanager Peter Hesen

Ambtelijk opdrachtgever Els van Grol

Vrijgave door IPM-team

Vrijgave op 15 februari 2021

Inhoud

1	Inleiding 5
	Sterke Lekdijk
	Projectgebied dijkversterking Jaarsveld - Vreeswijk
	Ruimtelijke kwaliteit als onderdeel van de projectdoelstelling
	Kwaliteitskader Sterke Lekdijk
	Doel en Werkwijze
	Leeswijze
2	Analyse in thema's 10
	Ontstaansgeschiedenis
	Ondergrond
	Cultuurhistorie
	Watersysteem
	Natuur en Ecologie
	Recreatie
	Beleving
	Wonen, werken (incl. landbouw) en infrastructuur
	Conclusiekaart landschappelijke thema's
	Kernkwaliteiten van de dijk in het landschap
	Knelpunten
	Grotere context
3	Ruimtelijke karakteristieken en dijkvakindeling 36
	Karakteristieken van de dijk
	Landschapseenheden en deeltrajecten
	Kenmerken en aandachtspunten per deeltraject
4	Visie en leidende principes voor dijkversterking 54
	Visie leidende principes voor dijkversterking
5	Bronnen 60

1

Inleiding

Sterke Lekdijk

Per 1 januari 2017 is de nieuwe Waterwet van kracht, waarin is bepaald dat uiterlijk in 2050 alle primaire waterkeringen aan de nieuw vastgestelde normering moeten voldoen. De Lekdijk beschermt een groot deel van Midden- en West- Nederland tegen overstroming. Als de Lekdijk doorbreekt kan een groot deel van de Randstad overstromen, tot Amsterdam aan toe. De dijk voldoet niet aan de veiligheidsnormen en daarom is deze opgenomen in het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) 2019-2024 onder de naam Sterke Lekdijk.

In het kader van Sterke Lekdijk versterkt Stichtse Rijnlanden (HSDR) de dijk tussen Amerongen en Schoonhoven, over een totale lengte van 55 km. Zo is de dijk ook in de toekomst voldoende veilig en voldoet hij aan de normen die sinds 2017 gelden.

Het project Sterke Lekdijk is verdeeld in zes projecten, waar Jaarsveld – Vreeswijk het vijfde project is. Op basis van in de afgelopen jaren uitgevoerde beoordelingen kan worden geconcludeerd dat langs vrijwel het gehele project Jaarsveld – Vreeswijk een veiligheidsopgave geldt voor één of meerdere faalmechanismen. De faalmechanismen piping en macrostabiliteit binnenwaarts zijn hierbij dominant. Daarnaast voldoet een significant deel van het traject eveneens niet voor het faalmechanisme buitenwaartse stabiliteit. In de Nota van Uitgangspunten (HDSR 2021) is te vinden op welke locaties van het project een opgave geldt voor de verschillende faalmechanismen.

Projectgebied dijkversterking Jaarsveld - Vreeswijk

Het dijkversterkingstraject loopt van het Lekkanaal met de Beatrixsluis in Nieuwegein tot aan het dorp Jaarsveld. Dit beslaat een totale lengte van bijna 13 km. Het traject loopt langs het de historische kern van Vreeswijk, kruist de Vaartse Rijn en het Merwedekanaal, loopt door en langs de stadsuitbreiding van Nieuwegein en loopt na kruising met de A2 door tot aan het dorp Jaarsveld.

De Lekdijk biedt in dit deel panoramische uitzichten over smalle en brede uiterwaarden en een gedeelte hiervan maakt deel uit van een Natura 2000-gebied.

Ruimtelijke kwaliteit als onderdeel van de projectdoelstelling

De doelstelling van het project Jaarsveld – Vreeswijk is gelijk aan de door het bestuur van het waterschap vastgestelde doelstelling van het overkoepelende project Sterke Lekdijk:

“Een waterveilige, toekomstbestendige en beheerbare waterkering te realiseren, op basis van een zo breed mogelijk bestuurlijk en maatschappelijk gedragen projectplan, goed ingepast in de omgeving, met zo maximaal mogelijk maatschappelijke meerwaarde en een hoge mate van innovatie en duurzaamheid.”

Om de bestuurlijke ambitie van het waterschap te realiseren heeft ruimtelijke kwaliteit bijzondere aandacht in het project Sterke Lekdijk. Dit krijgt enerzijds vorm door het opstellen van de ‘Ruimtelijke Kwaliteitskaders’ voor de dijkversterking. Daarnaast heeft de landschapsarchitect een leidende rol in het ontwerpproces om techniek en omgeving bij elkaar te brengen en dit te vertalen naar een

dijkontwerp passend in het landschap. Het Team Omgevingskwaliteit dat door het Hoogheemraadschap is aangesteld doet aanbevelingen over de ruimtelijke kwaliteit van de Sterke Lekdijkprojecten. In het project wordt samengewerkt met diverse partners, waaronder de gemeenten IJsselstein, Lopik en Nieuwegein en de Provincie Utrecht. Zij waren ook betrokken bij de totstandkoming van het Kwaliteitskader dat voor het overkoepelende project Sterke Lekdijk in 2016 is opgesteld (Kwaliteitskader Noordelijke Rijn- en Lekdijk Amerongen – Schoonhoven, Terra Incognita, 15 september 2016). Hierin wordt de ruimtelijke kwaliteit en visie voor de gehele Lekdijk beschreven. Dit document dient als uitgangspunt voor de kwaliteitskaders van de deelprojecten en borgt als zodanig de continuïteit van het ruimtelijk beeld van de dijk. Daarnaast is de Visie Mobiliteit (Provincie Utrecht 2020) en Recreatie Sterke Lekdijk (RHDHV 2020) waarin de uitgangspunten voor een fietsvriendelijke dijk en eenvormigheid in de inrichting van het dijkprofiel worden beschreven een belangrijk vertrekpunt.

Kwaliteitskader Sterke Lekdijk

Het ‘Kwaliteitskader Noordelijke Rijn- en Lekdijk Amerongen – Schoonhoven’ (Terra Incognita, 15 september 2016) is het document waarin ruimtelijke kwaliteit en visie voor de gehele Lekdijk beschreven is en als basis dient voor alle te verbeteren dijktrajecten van de noordelijke Lekdijk. De belangrijkste uitkomsten van het Kwaliteitskader zijn:

Op grote schaal worden vier dijklandschappen benoemd langs de Lek. Jaarsveld – Vreeswijk valt binnen de dijklandschappen ‘Stadse Lek’ en ‘Getijde Lek’.

Vijf kernkwaliteiten voor de Lekdijk dienen behouden of versterkt te worden:

- A. De dijk is continu in een subtiel veranderend landschap;
- B. De dijk is een grens tussen twee verschillende vormen van occupatie en landgebruik;
- C. De dijk laat een historisch en tijdloos gevecht tegen het water zien;
- D. De dijk is een recreatieve as langs aantrekkelijke terreinen;
- E. De dijk wordt verrijkt door de passage langs belangwekkende structuren.

De visie op ruimtelijke kwaliteit bestaat uit 7 punten:

1. Ontwikkel de dijk als leesbare en krachtige verdediging tegen het water;
2. Maak de geschiedenis van de dijk beter zichtbaar;
3. Geef vorm aan het landschap vanuit historische inspiratie;
4. Maak de dijk een beleving voor alle gebruikers, Ontwikkel de dijk als historische as;
5. Gebruik de dijk als ecologische verbinding;
6. Maak een zichtbare relatie tussen de dijk en kruisende structuren over de rivier’;
7. Behoud woningplekken en beplantingsstructuren.

Het doel van het ruimtelijk kwaliteitskader (RKK) is een nadere uitwerking van het kwaliteitskader Noordelijke Rijn- en Lekdijk, waarbij de typering van het gebied en de kernkwaliteiten van de dijk gedetailleerder neergezet worden om op basis daarvan de visie en richtlijnen uit te werken.

Doel en werkwijze

Het voorliggend ruimtelijk kwaliteitskader (RKK) is een nadere uitwerking van het kwaliteitskader Noordelijke Rijn- en Lekdijk, waarbij de typering van het gebied en de kernkwaliteiten van de dijk gedetailleerder neergezet worden om op basis daarvan de visie en richtlijnen uit te werken.

De kernkwaliteiten van het traject zijn geformuleerd aan de hand van een analyse van onder andere landschap, cultuurhistorie en recreatie en de typering van de dijk. Tijdens een eerste werkatelier in december 2020 zijn deze besproken met bewoners en andere belanghebbenden en is ook hun input meegenomen.

De uitkomsten van deze analyse worden uitgewerkt in een visie op ruimtelijke kwaliteit. Op basis van deze visie zijn leidende principes op vier schaalniveaus ontwikkeld als input voor het samenstellen van kansrijke oplossingen en het voorkeursoplossing.

Het projectgebied grenst bovenstrooms aan deeltraject Culemborgs Veer - Beatrixsluis en benedenstrooms aan deeltraject Salmsteke. Er is zoveel mogelijk aangesloten op de richtlijnen die voor deze projecten ontwikkeld zijn. Daarnaast is gekeken welke inhoudelijke uitspraken er gedaan zijn voor de 'grensgebieden' (Jaarsveld en Lekkanaal-Beatrixsluizen). Ook hier is op voortgebouwd.

Het project Jaarsveld – Vreeswijk bevindt zich de verkenningsfase waarin toegewerkt wordt naar het integraal ontwerp op hoofdlijnen: de voorkeursoplossing. In elke fase vervult het RKK een andere rol. De verkenningsfase bestaat uit drie stappen:

STAP 1 ONTWERPOPGAVE

- Inventarisatie en analyse van beschikbare informatie
- Formuleren integrale ontwerpogave per deelgebied
- Uitgangspunten formuleren

STAP 2 KANSRIJKE OPLOSSINGEN

- Formuleren mogelijke oplossingen per deelgebied
- Samenstellen kansrijke oplossingen

STAP 3 VOORKEURSOPLOSSING

- Uitwerking kansrijke oplossingen
- Kiezen voorkeursoplossing
- Uitwerken voorkeursoplossing

Meer informatie over de stappen in de verkenningsfase is te lezen in de Nota van Uitgangspunten (HDSR 2021).

Het RKK wordt opgesteld in stap 1, waarin de uitgangspunten van het project bepaald worden. In deze fase wordt het gebied geanalyseerd en vormen de conclusies de basis voor een visie. Deze visie is vertaald in richtlijnen en ontwerpprincipes.

In stap 2 geeft het RKK input bij het vormgeven van de mogelijke oplossingen en de kansrijke oplossingen. Daarnaast is het een hulpmiddel om oplossingen af te wegen als onderdeel van de effectbeoordeling. Bij het uitwerken van de kansrijke oplossingen en een voorkeursoplossing in stap 3 zullen criteria uit het RKK als onderdeel van de effectbeoordeling invloed hebben op de continuïteit en vormgeving van de dijk. De visie helpt het karakter en het verhaal van het gebied te vertalen in oplossingen.

Het doel van het RKK in het kort:

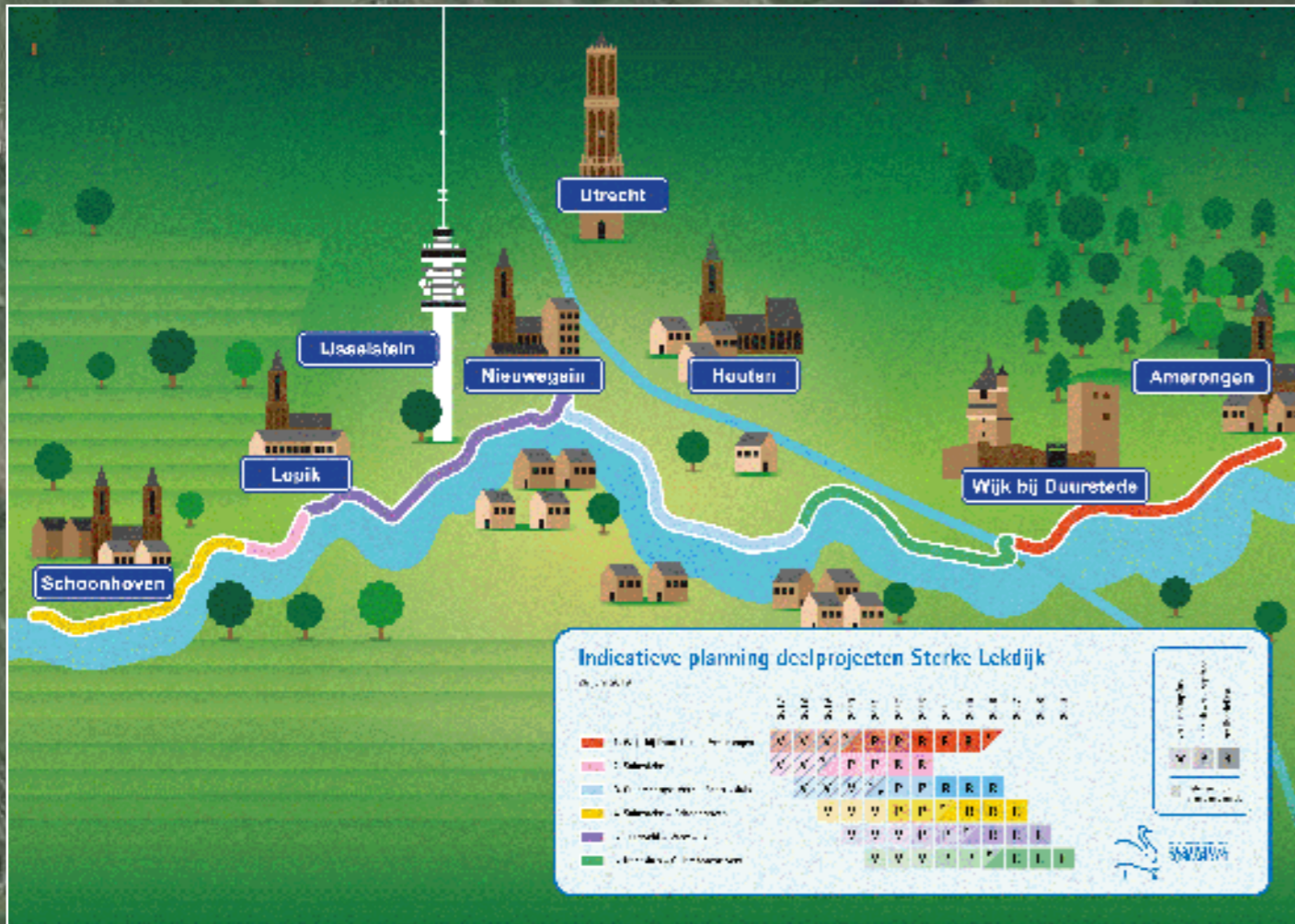
- Instrument om te inspireren en sturen op het gebied van ruimtelijke kwaliteit
- Uitgangspunt voor ontwerp
- Beoordeling van keuzes voor mogelijke oplossingen en kansrijke oplossingen
- Kader voor landschappelijke inpassing van de dijkversterking

In de fases na de verkenningsfase (planuitwerkingsfase en realisatiefase) zullen de leidende principes uit het RKK gebruikt blijven worden bij de verdere uitwerking van het dijkontwerp. Ze geven richting aan de inpassing en vormgeving van de dijk en het landschappelijke ontwerp rondom de dijk. In deze fases wordt gedetailleerder ontworpen aan de dijk en haar omgeving. Daarom komen de schaalniveaus 'materiaalgebruik en 'elementen en objecten' uit het kader hier explicieter aan de orde. In de realisatiefase vertalen we de onderdelen uit het RKK in een programma van eisen. Hiermee worden de vormgeving en maatvoering van de dijk op specifieke plekken, maar ook keuze van elementen en materialisatie vastgelegd.

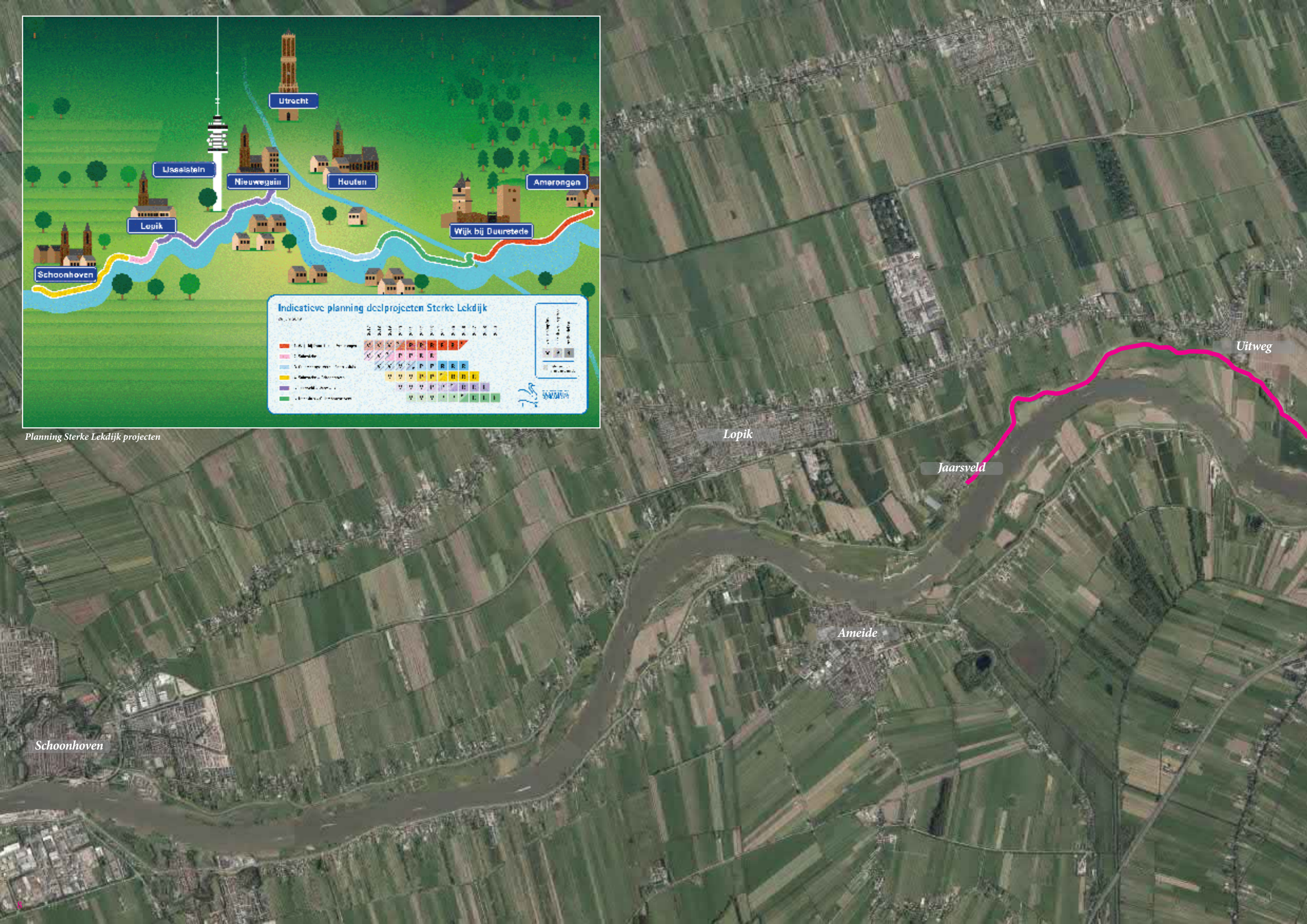
Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt gekeken naar de huidige typering en ruimtelijke kwaliteit van de dijk in relatie tot de wijde omgeving. Dit hoofdstuk wordt beëindigd met de kernkwaliteiten van de dijk en het landschap. In hoofdstuk 3 wordt de karakteristiek van de dijk verder uitgewerkt. Tot slot wordt in hoofdstuk 4 de visie op de versterking van de dijk uiteengezet en vertaald naar leidende principes voor dijkontwerp.

Planning Sterke Lekdijk projecten

Vreeswijk

Vianen

Lexmond

Culemborg

2

Analyse in thema's

In dit hoofdstuk worden het dijktraject en de omgeving beschreven aan de hand van zeven thema's: ontstaansgeschiedenis, ondergrond; watersysteem; cultuurhistorie; natuur en ecologie; wonen, werken en infrastructuur en ten slotte recreatie en beleving. Per thema is een toelichting, kenmerkende foto's en een kaartbeeld opgenomen. Ook zijn Ideeën voor verbetering benoemd. Deze kunnen later in het proces nog worden aangevuld.

Als laatste wordt een kaart met kernkwaliteiten van het landschap opgenomen en zijn de kwaliteiten van

de dijk ten opzicht en van de omgeving beschreven. Deze analyse vormt de basis voor de visie en leidende principes voor integraal dijkontwerp in de volgende hoofdstukken en is ondersteunden bij het ontwikkelen van verhaallijnen voor de verschillende Mogelijke Oplossingen in de volgende stap van het planproces.

Kaart van de rivier de Lek, Isaak Tirion, naar Melchior Bolstra, 1764 - 1765

2

Ontstaangeschiedenis

Het sluisje in de Ijsseldam tijdens en voor de afbraak in 1949

Ontginningen

Het landschap langs de Lek is ontgonnen vanaf lijnen die grotendeels parallel aan de rivier lopen, zoals de Enge Ijssel en Lopikerwetering. Te zien is dat de kavelstructuur dicht bij de dijk beïnvloed is door de loop van de rivier en de daaraan gelinkte dijkdoorbraken. De komgronden landinwaarts laten duidelijk de cope-verkaveling zien met langgerekte smalle kavels, afgebakend met sloten. Deze sloten zorgden ervoor dat de lagergelegen komgronden bruikbaar werden voor veeteelt.

Grote uitbreidingen woongebieden

In de 19e eeuw waren IJsselstein en Vreeswijk kleine gehuchten in een grotendeels nat en open landschap. Na de tweede wereldoorlog werden Nieuwegein en IJsselstein aangewezen als groeikernen. Op deze plekken verrezen grote woonwijken om de suburbanisatie te reguleren. Zo werd Vreeswijk uiteindelijk onderdeel van de gemeente Nieuwegein.

Infrastructuur

Met de komst van de grote kanalen zoals het Merwedekanaal, de Vaartse Rijn en het Lekkanaal werd dit deel van de Lek een belangrijk kruispunt van vaarroutes. Later werden de A2 en de A27 aangelegd waardoor Nieuwegein naast een knooppunt van vaarroutes een knooppunt van snelwegen werd. Door het toenemende verkeer is in 2003 een nieuwe brug naast de oude Lekbrug gelegd.

Kwaliteiten

- Oude verkavelingsstructuur nog zichtbaar in het landschap
- Oude ooibossen

Ideeën voor verbetering

- Leesbaarheid van de oude verkaveling behouden en vergroten
- Beter inpassen van kruisende infrastructuur zodat de dijk als doorgaand element zichtbaar wordt
- Aansluiting woonwijken op de dijk, leesbaarheid dijk in de woonomgeving

Herstelwerkzaamheden aan de doorgebroken Lekdijk, Esaias van de Velde, 1624 - 1652

2

Ondergrond

De Horde, een voormalig eiland in de Lek

Drie wielen bij Jaarsveld als restant van een oude dijkdoorbraak

Onstaansgeschiedenis

De Lek is ontstaan als een vlechtende rivier die een weg zocht naar zee toe. Zoals te zien in de geomorfologische kaart heeft de rivier verschillende lopen gehad. Op plekken dicht bij deze oude meanders is zand en zavel afgezet. In de komgronden landinwaarts werd minder en fijner materiaal (klei) afgezet, wat ook nog eens inklonk, waardoor deze laag en drassig bleven.

Relatie tussen mens en landschap

De Lek begint zich als rivier te ontwikkelen rond het begin van de jaartelling. Vóór die tijd is de Rijn (nu Kromme Rijn – Oude Rijn) de belangrijkste rivier in deze streek. Tot 800 bestaat het gebied tussen Jaarsveld en Vreeswijk uit een in geringe mate door de mens beïnvloed landschap met vrij meanderende, telkens hun stroom verleggende en in het winterseizoen buiten hun oevers tredende rivieren. Door erosie en sedimentatie (klei-afzettingen) zijn hoger gelegen oeverwallen en lagergelegen komgebieden. De oeverwallen bestaan uit zand en lichte klei en zijn begroeid met rivierbos. De komgebieden bestaan uit zware klei en zijn begroeid met moerasbos of bedekt met een veenlaag.

De eerste mensen die in het gebied leefden gingen zo'n vierduizend jaar geleden op de hogere oeverwallen dicht bij de rivier wonen. Om zeker te zijn van droge voeten werden kunstmatige hoogtes van klei en zand (wierden) gemaakt in de lagere delen. De bevolking voorziet zich in eerste instantie vooral in het levensonderhoud door jacht, visserij, veeteelt en kleinschalige landbouw. De komst van de Romeinen en de Limes ten hoogte van de Oude Rijn geeft tweeduizend jaar geleden een impuls aan lokale landbouw en handel. De agrarische activiteit blijft echter beperkt tot de directe omgeving van de

woonplekken en is vooral gericht op zelfvoorziening. Na het vertrek van de Romeinen in de vierde eeuw is sprake van economische stilstand.

De relatie tussen mens en landschap vertaald zich in de middeleeuwen in het gebruik. Landbouw was grotendeels niet mogelijk door het drassige landschap, dus werd er gezocht naar andere manieren van inkomen. Recente archeologische opgravingen op het Klooster in Nieuwegein tonen aan dat het gebied rond de Lek intensief gebruikt werd voor de visserij in binnenmeren. Verder werden drassige delen van het landschap gebruikt om wilgenhout (griendenhout) op te verbouwen. Van het taaie griendenhout werden manden gevlochten en werktuigen gemaakt. Deze griendencultuur was beeldbepalend voor de regio. Op sommige plekken zijn buitendijks de rabatten waarop deze grienden werden geteeld nog te zien.

Hoogtes en laagtes

In het gebied rond de Lek zijn geen enorme hoogteverschillen aanwezig, maar omdat bepaalde hogere en lagere delen aan elkaar grenzen vallen de kleine verschillen wel op. Voorbeeld hiervan zijn de laagtes van de dijkdoorbraken, kleiputten en de komgronden. Opvallende hoogtes zijn de oude meandergordels, oeverwallen en opgehoogd land. Door opslibbing liggen de buitendijkse uiterwaarden momenteel hoger dan het binnenijkse land. Daarnaast zijn oude landschappelijke eenheden zoals de Hollandse IJssel en crevasses in de polders te herkennen.

Kwaliteiten

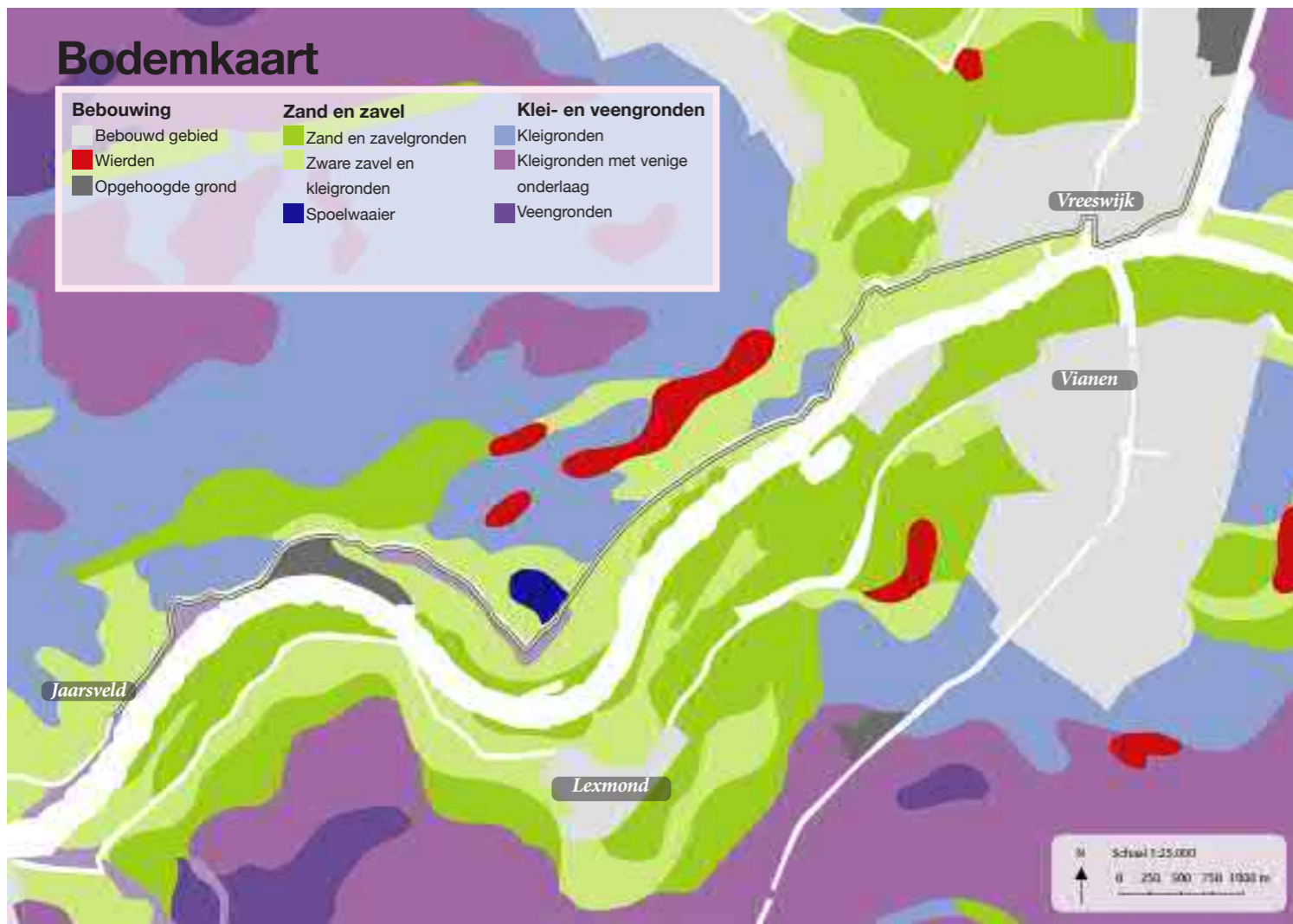
- **Ondergrond leidend geweest voor ontwikkeling landschap en nog steeds zichtbaar**

Ideeën voor verbetering

- **Plekken waar relatie met de ondergrond beter zichtbaar gemaakt kan worden: de Lekboulevard en het buitendijkse woongebied in Vreeswijk, recreatie in buitendijks gebied, de kleiputten langs de dijk en de afdamming van de Hollandsche IJssel**
- **Op sommige plekken klinkt de historische topografische situatie te weinig door (b.v. de Bossenwaard, waarbij de nieuwe armen dwars door de oude kavelstructuur gaan), bij eventuele herinrichting dit worden verbeterd**
- **Bijzondere landschappelijke eenheden zoals wierden, oeverwallen en wielen zichtbaar houden of weer zichtbaar maken.**
- **Griendencultuur en visserij als inspiratie voor het beleefbaar maken van het landschap en voor de ontwikkeling van natuurlandschap**

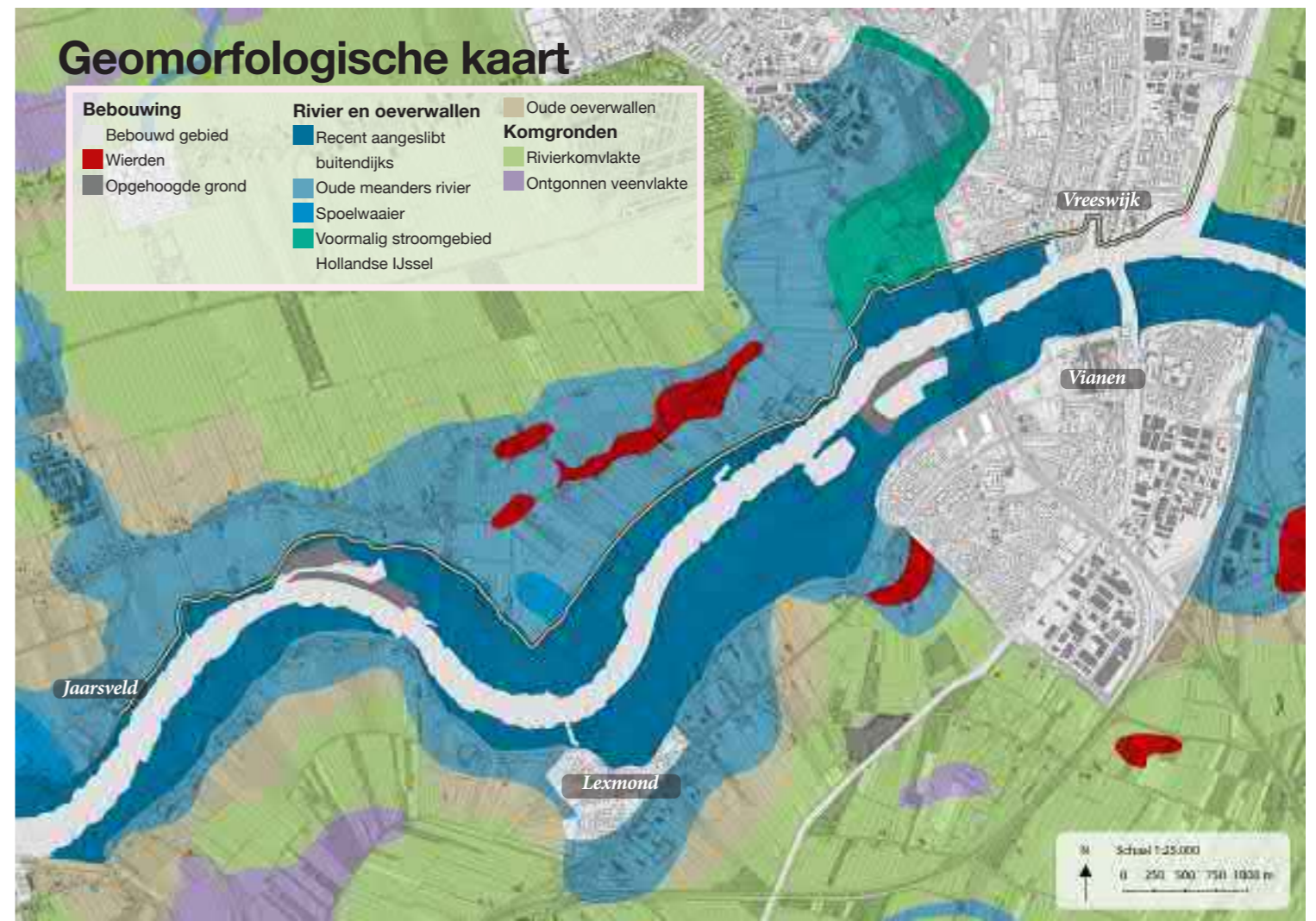
Bodemkaart

Bebouwing	Zand en zavel	Klei- en veengronden
Bebouwd gebied	Zand en zavelgronden	Kleigronden
Wierden	Zware zavel en kleigronden	Kleigronden met venige onderlaag
Opgehoogde grond	Spoelwaaier	Veengronden

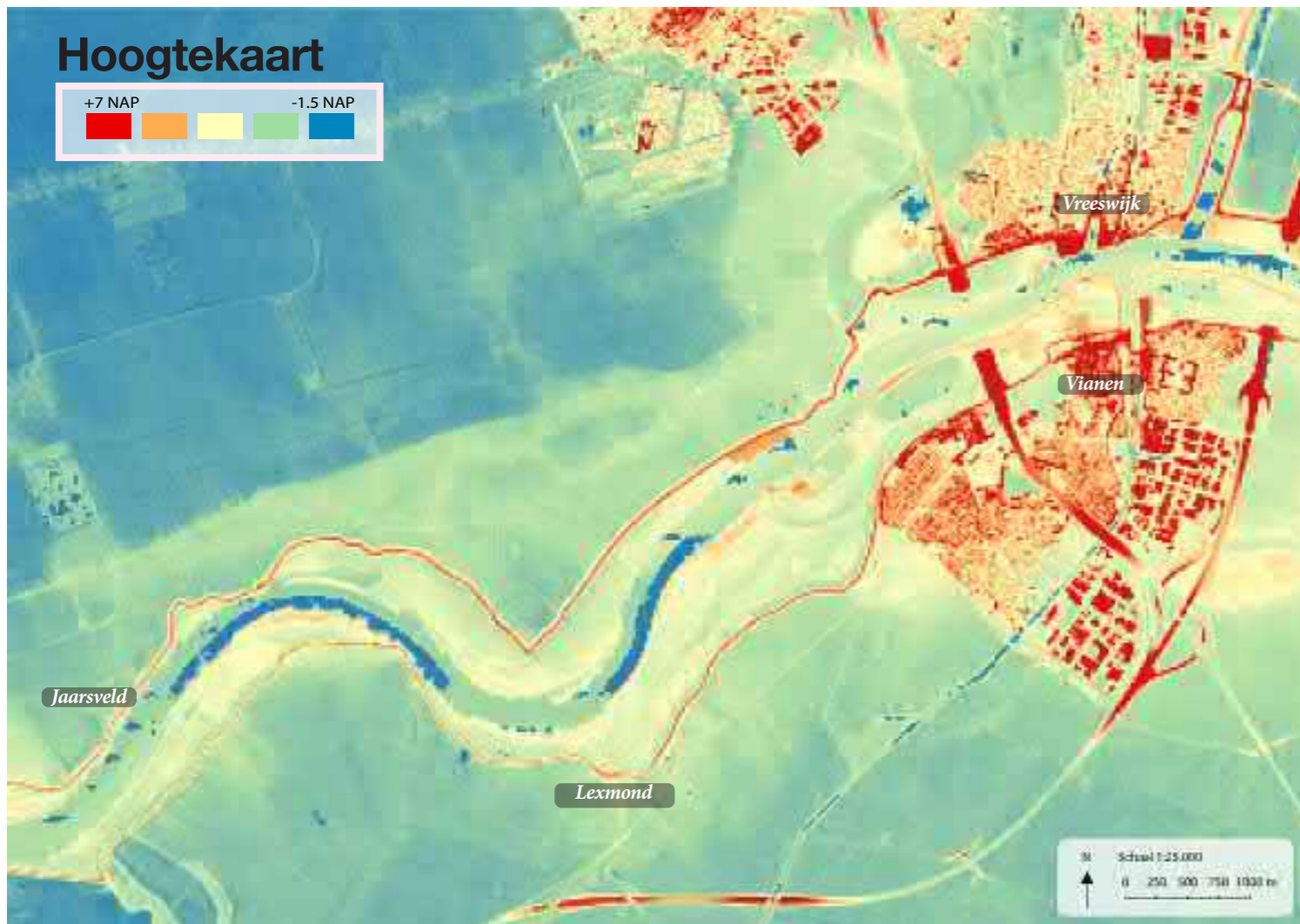
Geomorfologische kaart

Bebouwing	Rivier en oeverwallen	Oude oeverwallen	
Bebouwd gebied	Recent aangeslibt buitendijks	Komgronden	
Wierden	Oude meanders rivier		Rivierkomvlakte
Opgehoogde grond	Spoelwaaier		Ontgonnen veenvlakte
	Voormalig stroomgebied Hollandse IJssel		

Hoogtekaart

+7 NAP	-1.5 NAP
Red	Blue

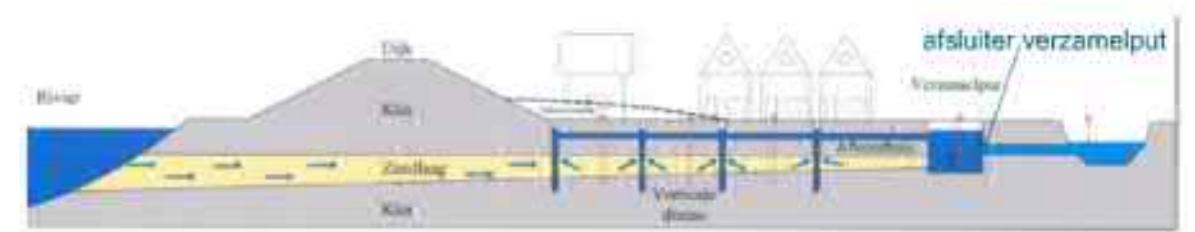
Opvallende hoogtes en laagtes

Orange	Hoogtes in het landschap
Yellow dashed line	Opvallende hoge elementen
Light blue	Laagtes in het landschap
Dark blue dashed line	Opvallende lage elementen

2

Watersysteem

Schema onlaststelsel Jaarsveld. Bron HDSR

De Konninginnensluis bij Vreeswijk. Hier gaat het water van de Lek naar de Vaartsche Rijn.

Afdamming van de Hollandse IJssel en relictten van de leessloot

Primaire waterkering

Al vanaf de middeleeuwen beschermt een aaneengesloten kering het achterland tegen hoogwaters in de Lek. Als de Lekdijk doorbreekt kan een groot deel van de Randstad overstromen, tot Amsterdam aan toe. Diverse dijkversterkingen hebben plaatsgevonden waarvan die die in de jaren '80 en '90 de laatste waren. De dijk voldoet niet aan de nieuwste veiligheidsnormen en daarom is deze opgenomen in het Hoogwater- beschermingsprogramma (HWBP) 2019-2024 onder de naam Sterke Lekdijk.

De Lek en zijn uiterwaarden

Na eeuwenlang vrij in het landschap te hebben gemeanderd is de Lek de laatste 1000 jaar steeds verder beteugeld. Door het aaneensluiten van de dijken zijn de uiterwaarden steeds verder opgeslibd. Ze liggen aanzienlijk hoger dan de achter de dijk gelegen gebieden. In de uiterwaarden zijn langs de rivier verschillende generaties van weerdvergravingen en natuurherstel projecten te zien. In het dijktraject Jaarsveld-Vreeswijk zijn dat De Horde en de Bossenwaard.

Binnendijsk watersysteem

Binnendijsk bestaan talloze peilvakken met verschillende waterpeilen. Met een systeem van watergangen, stuwen en gemalen wordt het waterpeil gecontroleerd. De Lopikerwetering en de Enge IJssel zijn de hoofdwatergangen van dit systeem.

Binnendijsk en buitendijsk watersystemen staan met elkaar in verbinding bij de sluisen in Vreeswijk. Hier stroomt water van de Lek naar het Lekkanaal, de Vaartsche Rijn en de Enge IJssel (via de Vaartsche Rijn). Het is tevens een knooppunt voor de binnenvaart. Vier generaties van telkens grotere sluiscomplexen - de Rijkshulpschutsluis, de Oude Sluis, de Koningingensluis en de Beatrixsluizen - zijn hier naast elkaar te zien. De Koningingensluis en de recentelijk vergrote Beatrixsluizen zijn in bedrijf. De Rijkshulpschutsluis is als sluis en als historische plek nauwelijks herkenbaar.

Langs het gehele traject beïnvloedt kwelwater uit de rivier het watersysteem binnendijsk. In Jaarsveld is hiervoor een zogenaamd een onlaststelsel aangelegd om de stabiliteit van de dijk te waarborgen bij een hoge rivierwaterstand.

Kwaliteiten

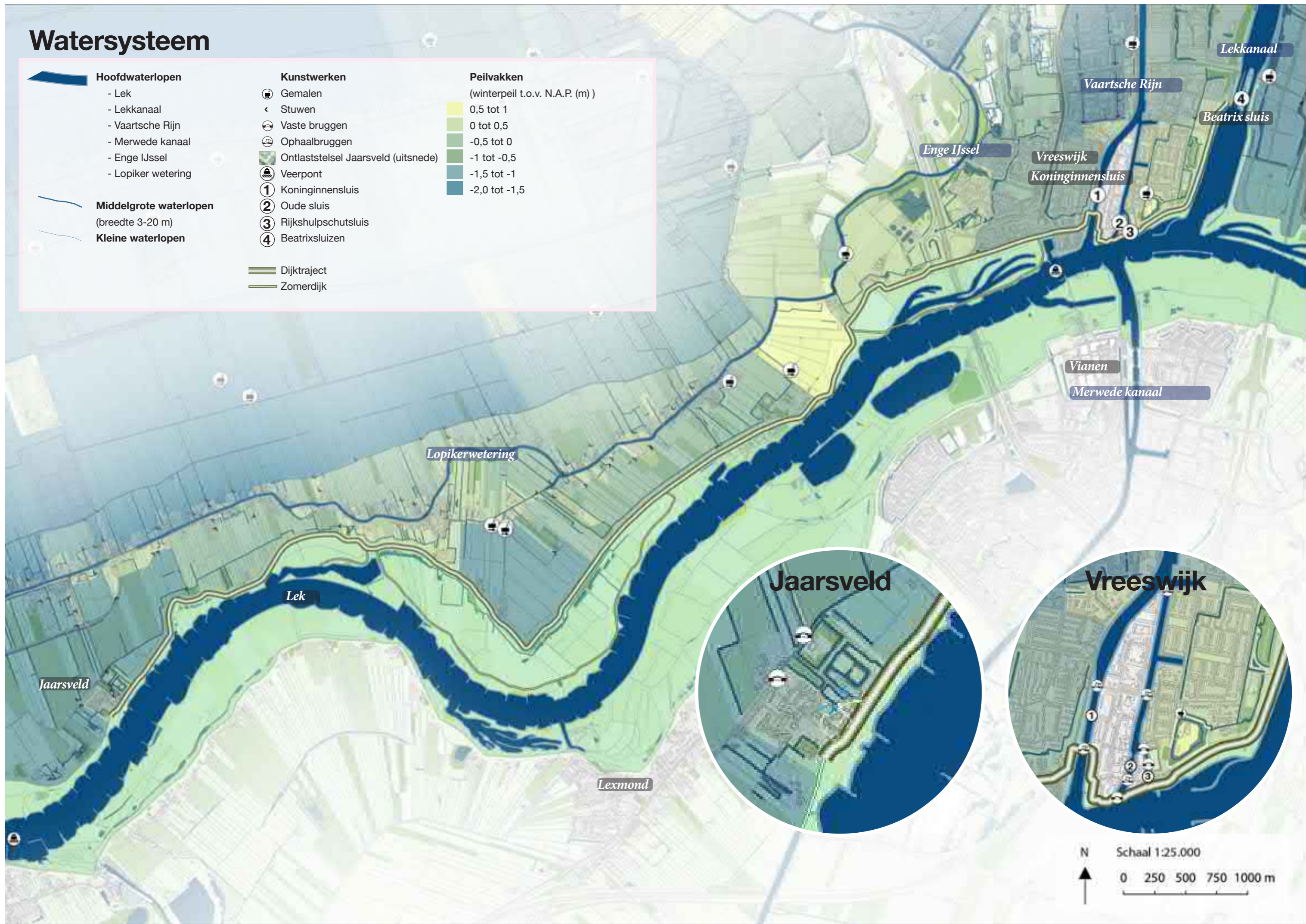
- Dijk als scheiding van watersystemen
- Waterknooppunt Vreeswijk
 - Merwede kanaal
 - Lek kanaal
 - Vaartsche Rijn
 - Vier generaties sluiscomplexen
- Ontlaststelsel Jaarsveld

Ideeën voor verbetering

- Beleefbaar huidig systeem (uitdagingen uitleggen, bewustzijn van het water, verschillen tussen binnendijsk en buitendijsk systeem)
- Leesbaar maken van (de geschiedenis van) watersysteem in Vreeswijk (o.a. omgeving Rijkshulpschutsluis)
- Relicten van het watersysteem opwaarderen om de geschiedenis van het watersysteem herkenbaar te maken, zoals zomerdijk Polder Batuwe, wielen en dijkknobben, kleiputten, relictten uitwateringssluis en leessloot Hollandse IJssel en de uitlaat van de Enge IJssel bij Uitweg
- Leesbaarheid buitendijsk landschap verbeteren, verschillende verschijningsvormen en inrichting nevengeulen optimaliseren naar potentie voor natuurontwikkeling en inspelen op (veranderende) rivierdynamiek

Watersysteem

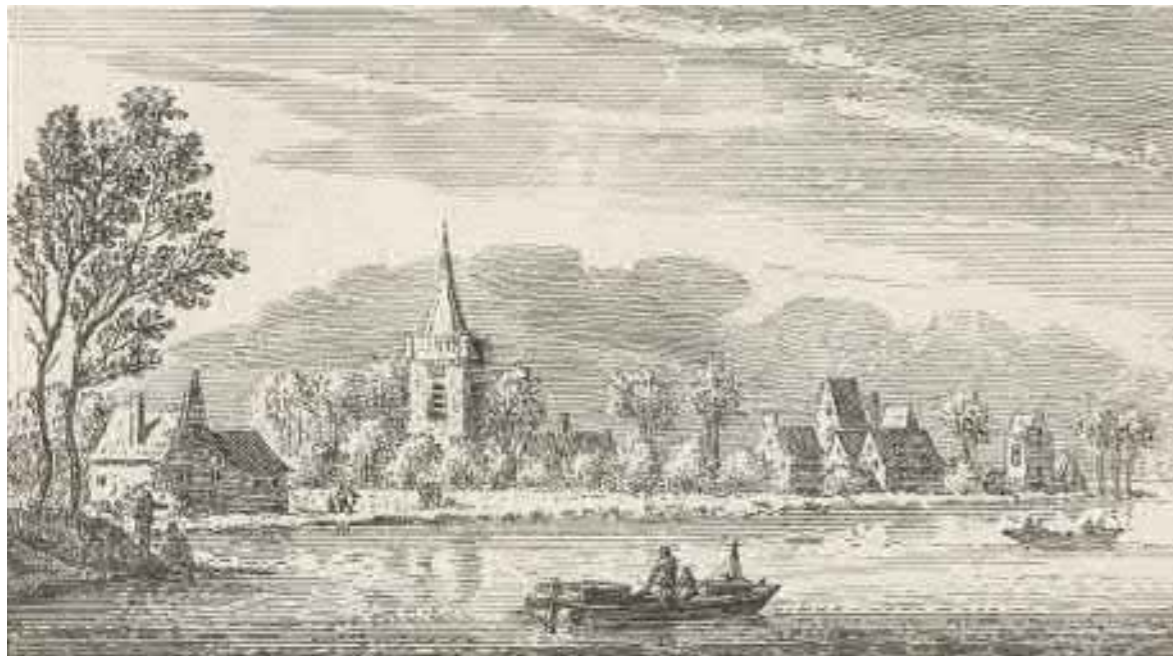
	Hoofdwaterlopen		Kunstwerken		Peilvakken
- Lek		◻	Gemalen	0,5 tot 1	(winterpeil t.o.v. N.A.P. (m))
- Lekkanaal		<	Stuwen	0 tot 0,5	
- Vaartsche Rijn			Vaste bruggen	-0,5 tot 0	
- Merwede kanaal			Ophaalbruggen	-1 tot -0,5	
- Enge IJssel			Ontlaststelsel Jaarsveld (uitsnede)	-1,5 tot -1	
- Lopiker wetering			Veerpont	-2,0 tot -1,5	
	Middelgrote waterlopen	①	Koninginnensluis		
(breedte 3-20 m)		②	Oude sluis		
	Kleine waterlopen	③	Rijkshulpschutsluis		
		④	Beatrixsluizen		
			Dijktraject		
			Zomerdijk		

N
 ↑
 Schaal 1:25.000
 0 250 500 750 1000 m

2

Cultuurhistorie en archeologie

Jaarsveld. Getekend door Abraham Rademaker omstreeks 1730

Het kenmerkende cope-verkavelingspatroon

Ontstaansgeschiedenis

Door afdammingen van zijrivieren, zoals de kromme Rijn (1122) en de Hollandse IJssel (1285), wordt de Lek vanaf de twaalfde eeuw een steeds grote rivier. Omdat de Lek als relatief smalle en jonge rivier geen brede oeverwallen heeft zijn de oevers minder geschikt voor – grote - vestigingsplaatsen. Rond de eerste kerkjes langs de rivier ontstaan wat grotere woonkernen. In de tiende eeuw beginnen de grootschalige ontginningen ten noorden van de Lek, waarbij het ‘woeste land’ wordt ontbost en drooggelegd om er akkerland (voor granen) van te maken. De gronden worden uitgegeven door de Graaf van Holland en de Bisschop van Utrecht, die beiden op deze manier hun macht in het gebied proberen te vergroten. De verkaveling van het land vindt plaats volgens het ‘cope’ principe: lange, smalle kavels vanuit een ontginningsbasis, zoals de Lek of de parallel aan de Lek lopende Lopikerwetering (hier en daar kronkelig vanwege overlapping met een oude veenstroom). Langs de Lek worden niet veel boerderijen gebouwd. Men bouwt deze vooral op enige afstand van de rivier, zoals langs de Lopikerwetering (waar zich ook stroomruggen bevinden). Om overstromingen vanuit de rivier te voorkomen is het cultuurland vaak omgeven door kades. Dergelijke ingesloten gebieden krijgen de naam ‘polder’. Achtereenvolgens ontstaan tussen Jaarsveld en Vreeswijk de volgende polders: polder Vogelenzang, polder de Graaf, polder Batuwe, polder Gein, polder Zandveld en polder Dijkveld. In de polders Zandveld en Dijkveld zal later Vreeswijk ontstaan en nog veel later de uitbreiding van Nieuwegein plaatsvinden. De landschappelijke verschijning van de polders westelijk daarvan zal tot op de dag van vandaag niet wezenlijk veranderen. Daarom is in dit gebied sprake van een gaaf laatmiddeleeuws verkavelings- en bedijkingslandschap.

Dijkverzwaringen in de Lopikerwaard in 1987, met in groen de verbreding.

Dijkverzwaring en verzakking van de dijk rond 1880 nabij Vreeswijk. In donkergrijs is gearceerd het oude dijkprofiel uit 1751.

Leven met water

Door de ontwatering in de polders ten behoeve van de akkerbouw begint de bodem te dalen. Steeds vaker moet men maatregelen treffen voor een goede afwatering, zoals spuisluisjes, of bescherming tegen het buitenwater in de vorm van het ophogen van de kades langs de rivier. Daardoor ontstaan de eerste dijkes. Plaatselijke bewoners hadden de plicht om een deel van de dijk te onderhouden, de ‘verhoefslaging’. Nog steeds zijn er op de dijk de ‘verhoefslagpaaltjes’ die de grenzen markeren van het te onderhouden gedeelte van de dijk. Daarnaast zijn onder andere het dijkmagazijn bij ‘t Klaphek, en de schotbalkenloods en de Oude Sluis bij Vreeswijk getuigen van een lang leven met water. Lokale dijkes groeien uit tot dijken, die steeds meer onderling worden aangesloten. Vóór 1150 is al sprake van een doorgaande dijk tussen Vreeswijk en Jaarsveld. Lokale bestuursorganen voor dijken worden steeds meer samengevoegd en in 1323 resulteert dat in de oprichting van twee van de oudste waterschappen van Nederland. In de 17e eeuw is men door verdergaande bodemdaling en hoge waterstanden genoodzaakt de noordelijke Lekdijk verder op te hogen en hier en daar te verleggen. Resultaat is het oudhoevig land, land waarbij de originele dijk op de locatie van de huidige zomerdijk ligt. Ook de scherpe knik in de dijk ter hoogte van de Graafsewaard is het resultaat van dijkteruglegging. Door deze dijkverlegging is er meer ruimte voor de rivier werd gerealiseerd. Ophoging van de dijken vindt plaats met lokaal gewonnen klei, waardoor op veel plekken langs de buitenzijde kleiputten ontstaan. In de dam in de Hollandse IJssel blijft nog lang een inlaat en uitlaatsluis in gebruik, deze is in de jaren 40 van de vorige eeuw verwijderd. Als uitloper van de Nieuwe Hollandsche Waterlinie ligt aan de oostkant van Vreeswijk Fort Vreeswijk met verschillende kazematten als bewakers van de achtergelegen sluizen (Vaartse Rijn en Merwedekanaal) voor inundaties.

Kwaliteiten

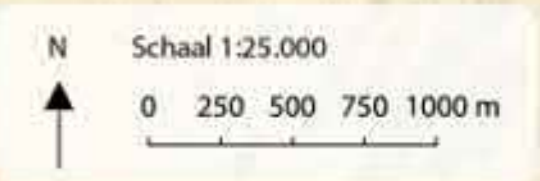
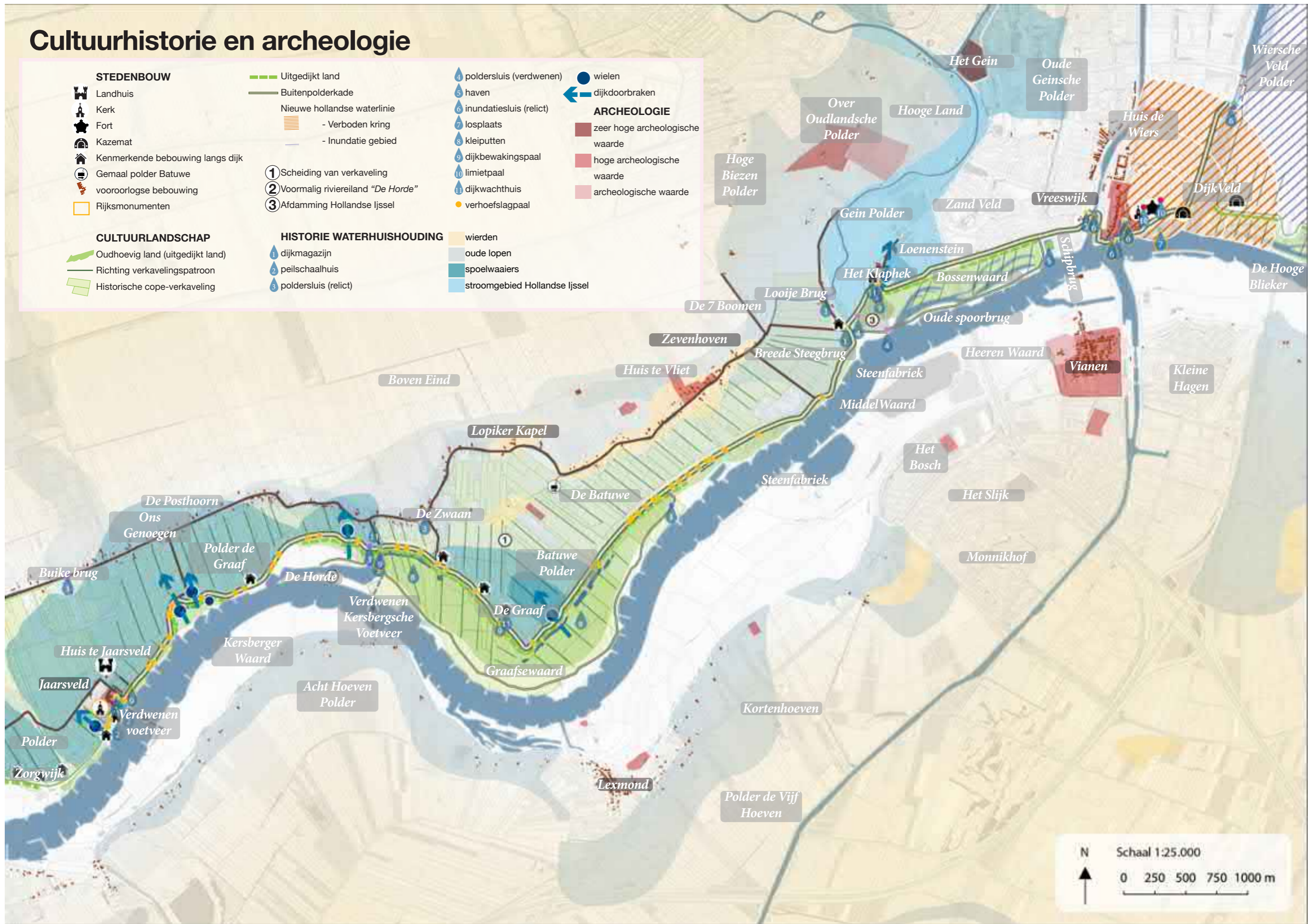
- Het gebied heeft veel en goed bewaard gebleven cultuurhistorische elementen
- Het leven met en strijd tegen water is op veel plekken zichtbaar

Ideeën voor verbetering

- Voorzichtig omgaan met het cultuurhistorische erfgoed
- Beter beleefbaar maken van de cultuurhistorie en gebruikmaken van archeologische vondsten
- Nieuwe inpassingen ontwikkelen met respect of in de geest van de cultuurhistorie
- Verhaal van de waterhuishouding uitlichten
 - Afdamming Hollandse IJssel
 - De Horde als -voormalig- riviereiland
 - Waterkundige elementen
- De dijk van Vreeswijk naar de dam voor de Hollandse IJssel als doorlopende lijn . De historische situatie geeft hier duidelijke uitgangspunten.
- Jaarsveld en Vreeswijk als historische kernen aan de Lek in ninrichting en materialisering van de dijk laten doorklinken
- Uitlichten van Middeleeuws verkavelingspatroon
 - Scherpe hoek in de dijk bij de Graafsewaard verbijzonderen
 - Polder Batuwe zichtbaar houden
 - Oudhoevig land zichtbaar houden
- Kleiputten accentueren of terugbrengen
- Grachtenstelsel beleving en historisch perspectief Huis te Jaarsveld

Cultuurhistorie en archeologie

<p>STEDENBOUW</p> <ul style="list-style-type: none"> Landhuis Kerk Fort Kazemat Kenmerkende bebouwing langs dijk Gemaal polder Batuwe vooroorlogse bebouwing Rijksmonumenten 	<ul style="list-style-type: none"> Uitgedijkt land Buitenpolderkade Nieuwe hollandse waterlinie - Verboden kring - Inundatie gebied 	<ul style="list-style-type: none"> 4 poldersluis (verdwenen) 5 haven 6 inundatiesluis (relict) 7 losplaats 8 kleiputten 9 dijkbewakingspaal 10 limietpaal 11 dijkwachthuis verhoefslagpaal 	<ul style="list-style-type: none"> wielen dijkdoorbraken <p>ARCHEOLOGIE</p> <ul style="list-style-type: none"> zeer hoge archeologische waarde hoge archeologische waarde archeologische waarde
<p>CULTUURLANDSCHAP</p> <ul style="list-style-type: none"> Oudhoevig land (uitgedijkt land) Richting verkavelingspatroon Historische cope-verkaveling 	<p>HISTORIE WATERHUISHOUDING</p> <ul style="list-style-type: none"> 1 dijkmagazijn 2 peilschaalhuis 3 poldersluis (relict) 	<ul style="list-style-type: none"> wierden oude lopen spoolwaaier stroomgebied Hollandse IJssel 	

2

Natuur en ecologie

Oud riviereiland "De Horde" bij hoog water, Natura 2000 gebied

Afdamming van de Hollandse IJssel, NNN gebied

Gebieden

Het Natuurnetwerk Nederland is het Nederlands netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden die door ecologische verbindingzones met elkaar verbonden worden. Onderdeel van het Natuurnetwerk zijn ook de Natura 2000 gebieden. Dit zijn gebieden die beschermd worden op grond van de Vogelrichtlijn (1979) en de Habitatrichtlijn (1992). Deze richtlijnen geven aan welke typen natuur (habitattypen) en welke soorten beschermd dienen te worden. Nederland is verplicht de soorten en habitattypen in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Een aantasting van deze natuurgebieden dient te worden voorkomen, of als het niet anders kan, te worden gecompenseerd.

Het plangebied ligt op meerdere plekken binnen het Natuurnetwerk Nederland. Bijvoorbeeld de Bosscherwaarden behoren tot NNN-gebied, maar ook andere (delen) van uiterwaarden. Rondom deze NNN-gebieden heeft de Provincie Utrecht zogenaamde Groene Contouren opgenomen. Dit zijn gebieden waar uitbreiding van natuurwaarden gewenst is.

Een deel van het Natura-2000-gebied Uiterwaarden Lek ligt binnen het gebied van de dijkversterking Vreeswijk – Jaarsveld. Het betreft het gebied rondom De Horde. De Horde is een voormalig riviereiland, dat later door een strekdam werd verbonden met de uiterwaarden en na demping van de geul als agrarisch gebied in gebruik is genomen. Met de laatste dijkversterking eind jaren '80 is de Horde ontwikkeld tot een natuurgebied door een nevengeul te graven en zo wer een schiereiland te creëren. Door de getijdenwerking in de Lek is hier sprake van een hoge dynamiek waar vooral vogels van profiteren. De

provincie Utrecht heeft recent herstelwerkzaamheden uitgevoerd om de gevolgen van erosie te beperken. Graven van de Horde heeft geleid tot overlast van ganzen op agrarische grond.

Buiten het plangebied ligt een deel van het N2000-gebied Uiterwaarden Lek aan de overzijde van Jaarsveld, aan de zuidelijke Lekoever: de Achthovense Uiterwaarden. Iets verderop ligt N2000-gebied Zouweboezem.

Soorten

Het dijktraject en directe omgeving biedt leefgebied voor een gevarieerd aantal diersoorten waaronder soorten die strikt beschermd zijn onder de Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn en nationaal beschermde diersoorten en diersoorten van de rode lijst. Onder de vogelrichtlijn vallen zowel vogels die broeden in een broedseizoen (maart-september) als vogels die het hele jaar door hun nest bewonen.

Onder de habitatrichtlijnsoorten vallen in dit gebied vlemmuizen, de bever en verschillende amfibieën. Voor de nationaal beschermde soorten en soorten van de rode lijst geldt een zorgplicht. De zorgplicht geldt ook voor vrijgestelde soorten. Als er niet kan worden voldaan aan de zorgplicht is een vervolgonderzoek nodig om de aanwezigheid of functies van de genoemde soorten aan te tonen, dan wel uit te sluiten.

Kwaliteiten

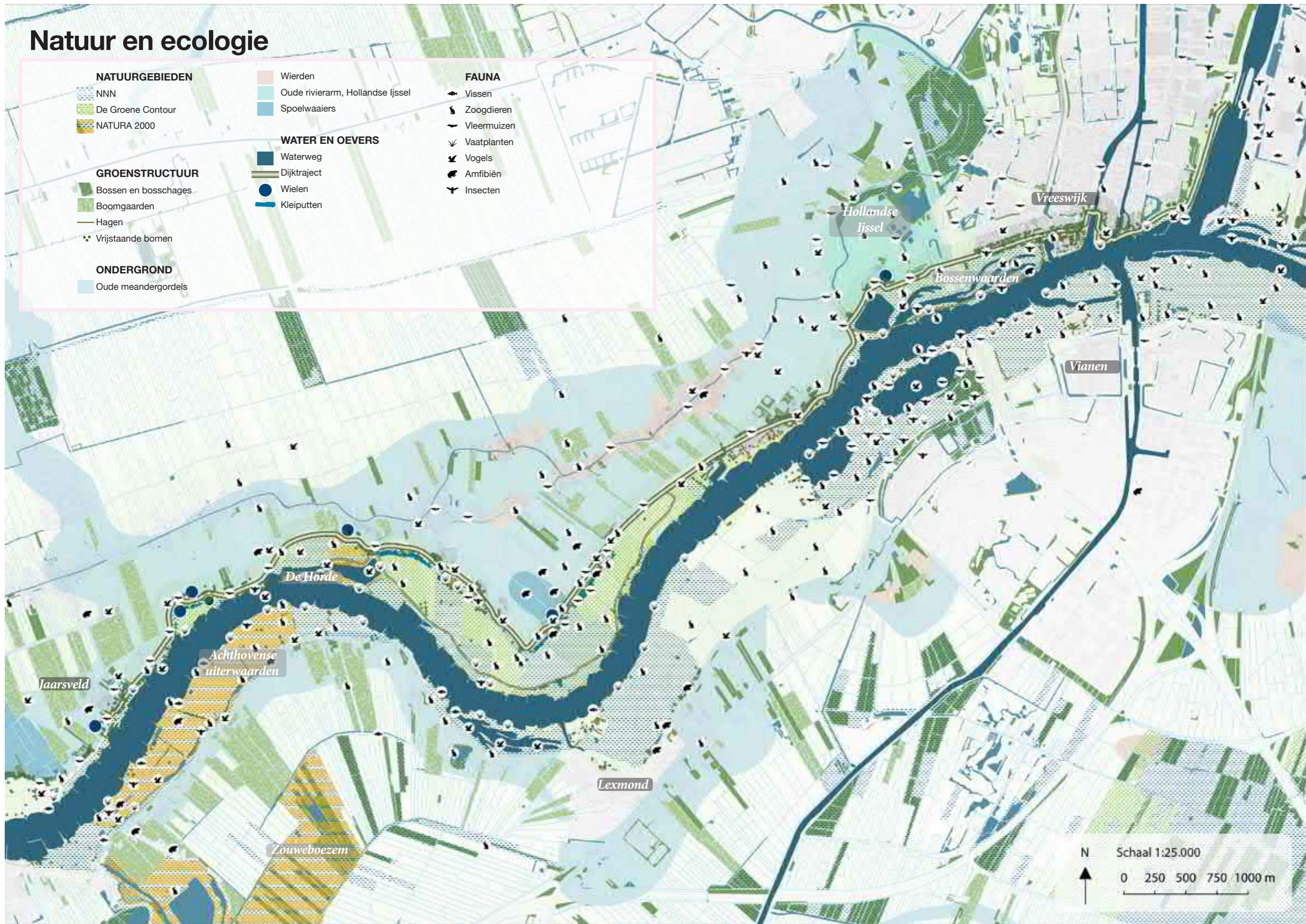
- De Horde, gebied waar veel vogels zitten
- Buitendijks rijk vogelgebied
- Bossenwaard rijk vogelgebied
- Binnendijks ook veel natuurwaarde, iets meer achterdijks. Zelfs reeën

Ideeën voor verbetering

- Bevorderen van biodiversiteit als ambitie van het waterschap
- Rekening houden met aanleg ecologische zones bij de dijk
- Natuurlijk zaaimengsel buitendijks
- Natuurontwikkeling buitendijkse natuurgebieden doorontwikkelen (o.a. de Horde)
- Ecologische verbindingen aanleggen tussen binnen en buitendijkse gebieden
- Kansen voor agrarisch natuurbeheer – weidevogels
- Opgaven vanuit KRW, NNN, N2000 etc.: kennis project Natuurlijke Uiterwaarden, projecten afstemmen SBB, Provincie Utrecht en RWS

Natuur en ecologie

<p>NATUURGEBIEDEN</p> <ul style="list-style-type: none"> NNN De Groene Contour NATURA 2000 	<ul style="list-style-type: none"> Wierden Oude rivierarm, Hollandse IJssel Spoelwaaiers 	<p>FAUNA</p> <ul style="list-style-type: none"> Vissen Zoogdieren Vleermuizen Vaatplanten Vogels Amfibieën Insecten
<p>GROENSTRUCTUUR</p> <ul style="list-style-type: none"> Bossen en bosschages Boomgaarden Hagen Vrijstaande bomen 	<p>WATER EN OEVERS</p> <ul style="list-style-type: none"> Waterweg Dijktraject Wielen Kleiputten 	
<p>ONDERGROND</p> <ul style="list-style-type: none"> Oude meandergordels 		

N
 Schaal 1:25.000
 0 250 500 750 1000 m

2

Recreatie

Veerpont Vrevia, tussen Vreeswijk en Vianen.

Jachthaven bij camping "Klein Scheveningen"

Fietspad bij A2

Verschillende sferen langs de dijk

Het traject Jaarsveld-Vreeswijk begint bij de Beatrixsluizen bij Vreeswijk. Deze sluizen hebben door hun schaal en omliggende bedrijventerrein een imposant karakter. Ten zuidwesten hiervan ligt het hart van Vreeswijk met verschillende monumenten zoals de sluizen, het fort en de kazemat, die verwijzen naar de functie van Vreeswijk als waterknooppunt. Hier is de dijk onderdeel van de kern van Vreeswijk met soms woongebieden aan beide zijden.

Ter hoogte van de nieuwbouw van Nieuwegein komt de sfeer van grootschaligheid weer terug. Moderne bebouwing en de nieuwe en oude verkeersbrug over de lek zijn hier dominant. Al het verkeer wordt hier door een tunnel geleid, waardoor het voor langzaam verkeer wat van de dijk afkomt lastig is om een route te bepalen.

In westelijke richting wordt de beleving vanaf de dijk steeds landelijker. Na de brug van de A2 zijn verre zichten naar het binnendijkse gebied mogelijk. De dijk is hier getekend door historische gebeurtenissen zoals dijkdoorbraken en de afdamming van de Hollandse IJssel. Bij het DPO-terrein keert het industriële karakter terug en is er ook de buitendijks gelegen beachclub en camping Klein Scheveningen en jachthaven de Keijzerskroon. Samen vormen zij een duidelijk ander landschappelijk beeld.

Vanaf hier is het gehucht Lopikerkapel zichtbaar, inclusief de bijbehorende boomgaarden. Na de haakse hoek van Polder Batuwe komt de dijk dichtbij het gehucht Uitweg. Ook hier zijn restanten te vinden van dijkdoorbraken, kleiputten en het oude eiland de Horde. Bij Jaarsveld sluit het dorp direct aan op de dijk.

Fiets en wandelroutes

In het gebied lopen fietsroutes grotendeels over of parallel aan de dijk. Bij Jaarsveld en Vreeswijk zijn de meeste knooppunten van deze routes te vinden. Ook de wandelroutes zijn grotendeels geconcentreerd rond de dorpen. Vanuit de dorpen zijn verschillende rondes te wandelen. De uiterwaarden zijn grotendeels niet toegankelijk.

Recreatieve voorzieningen

In de dorpen zijn de meeste recreatieve voorzieningen te vinden hier zijn ook faciliteiten voor overnachting, eetgelegenheden en musea. Langs de dijk zijn enkele rustpunten, die meestal bestaan uit een bankje en een prullenbak bij een kruispunt.

Kwaliteiten

- Rust en ruimte
- Historische kernen Jaarsveld en Vreeswijk met voorzieningen in Vreeswijk
- Het landschap is het bezoeken waard
- Fantastisch fietsgebied

Ideeën voor verbetering

- Onveilige verkeerssituaties op dijk verbeteren
- Verblijfsrecreatie beter inpassen in het landschap
- Fietsknooppunten op de dijk, verbinden met parallel lopende route bij Uitweg
- Aanleg buitendijkse wandelroutes
- Wandelmogelijkheden 't Klaphek – Beatrixsluizen verbeteren
- Opwaarderen Lekboulevard in Nieuwegein, verbinden oost- en westkant A2 verbeteren
- Doorgaande fietsroute over de dijk realiseren
- Markant 'hoekpunt' Batuwe benutten
- Afwisselend karakter dijkbeleving behouden en versterken
 - Boomgaarden
 - Oudhoevig land
 - Uiterwaarden natuur
 - Zicht op Lek
 - Dorpse en Stedelijke gezichten
 - Middeleeuwse verkaveling
- Uitzichtpunten behouden en versterken
- Rustpunten koppelen aan recreatieve elementen
- Mogelijke herbestemming dijkmagazijn 't Klaphek en schotbalkenloods

Recreatie

- LANDSCHAPSBELEVING**
- Spectaculair zicht over rivier
 - Zicht over rivier

RECREATIEVE ROUTES

- Fietsroutes
- Fietsknooppunten
- Wandelroutes
- Stadsnatuurpad Nieuwegein-Zuid
- Stadsnatuurpad IJsselstein-Zuid
- Rondom de Dom
- Ronde van Lopik
- Ronde van Jaarsveld
- Natuurpad Vianen

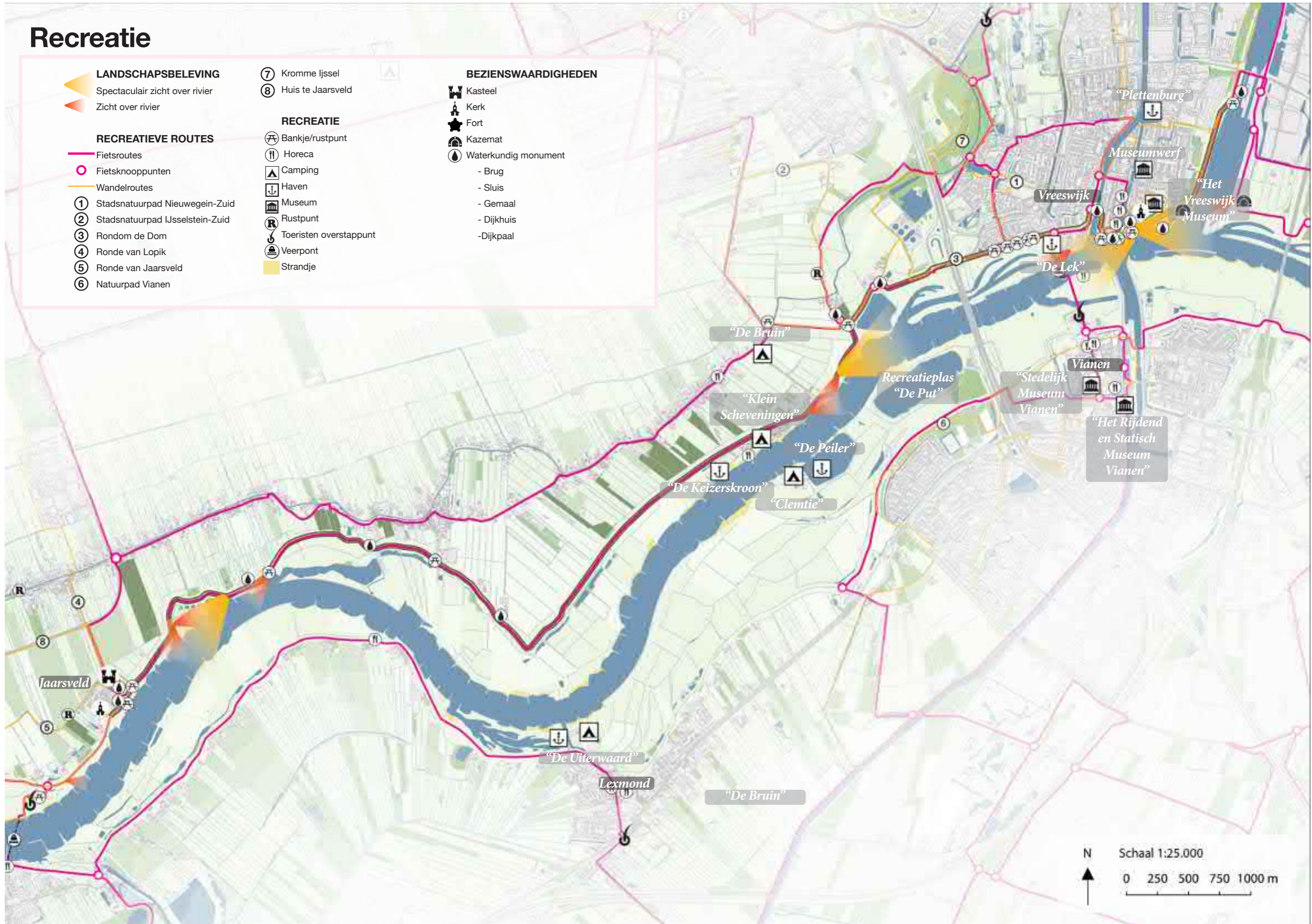
- Kromme IJssel
- Huis te Jaarsveld

RECREATIE

- Bankje/rustpunt
- Horeca
- Camping
- Haven
- Museum
- Rustpunt
- Toeristen overstappunt
- Veerpont
- Strandje

BEZIENSWAARDIGHEDEN

- Kasteel
- Kerk
- Fort
- Kazemat
- Waterkundig monument
- Brug
- Sluis
- Gemaal
- Dijkhuis
- Dijkpaal

N
 Schaal 1:25.000
 0 250 500 750 1000 m

2

Wonen, werken (incl landbouw) en infrastructuur

Beatrixsluizen bij Vreeswijk

Boomgaarden aan de Lekdijk

Verkeer

Er is beperkt doorgaand autoverkeer op de dijk, de nadruk ligt op het recreatief en lokaal verkeer. Bij IJsselstein wordt de dijk wel gebruikt door doorgaand verkeer, als sluiproute. Er zijn grote verschillen in verkeersintensiteiten op werkdagen, weekenden en op een mooie zomerse dag door het recreatief verkeer op de dijk. Er is dan een brede verkeersmix met divers gebruik en diverse snelheden, vooral op dagen met veel recreatief verkeer.

De maximaal toegestane snelheid wordt vrijwel overal overschreden, wat de weg minder aantrekkelijk en soms ook gevaarlijk maakt voor langzaam (recreatief) verkeer. Het snelheidsregime wordt nauwelijks ondersteund met snelheidremmende maatregelen.

Profielen zijn relatief eenduidig maar smal; inrichting met bermribbels dwingt weggebruikers ook om stapvoets te passeren, maar zorgt ook voor overlast en bermshade.

Er wordt in het gedeelte tussen de A2 en Jaarsveld gebruik gemaakt van (rode) fietssuggestiestroken die sterk de aandacht vragen in het ruimtelijk beeld. Parallel aan de Verkenning voor Jaarsveld-Vreeswijk wordt onder regie van de Provincie Utrecht gewerkt aan een recreatie- en mobiliteitsplan voor de gehele Sterke Lekdijk. De visie daarbij is een fietsvriendelijke dijk met een zo eenduidig mogelijke inrichting van het wegprofiel. De plannen voor Jaarsveld-Vreeswijk worden hierop afgestemd.

Wonen en werken aan de dijk

Vreeswijk en Jaarsveld zijn kernen met een historisch karakter met een sterke relatie met de dijk en de rivier. Nieuwegein is gekoppeld aan de Lekboulevard en ligt ten oosten van de veerweg op - verhoogd - buitendijks areaal. Er is een afwisseling van woningen op en aan de dijk en woningen met uitzicht over het water. Bedrijventerrein zijn niet te vinden aan dit deel van de Lekdijk, DPO en op enige afstand van de dijk de RWZI uitgezonderd. Binnendijks grenzend aan de dijk vinden we een mix van akkerbouw, veeteelt en fruitteelt.

Kwaliteiten

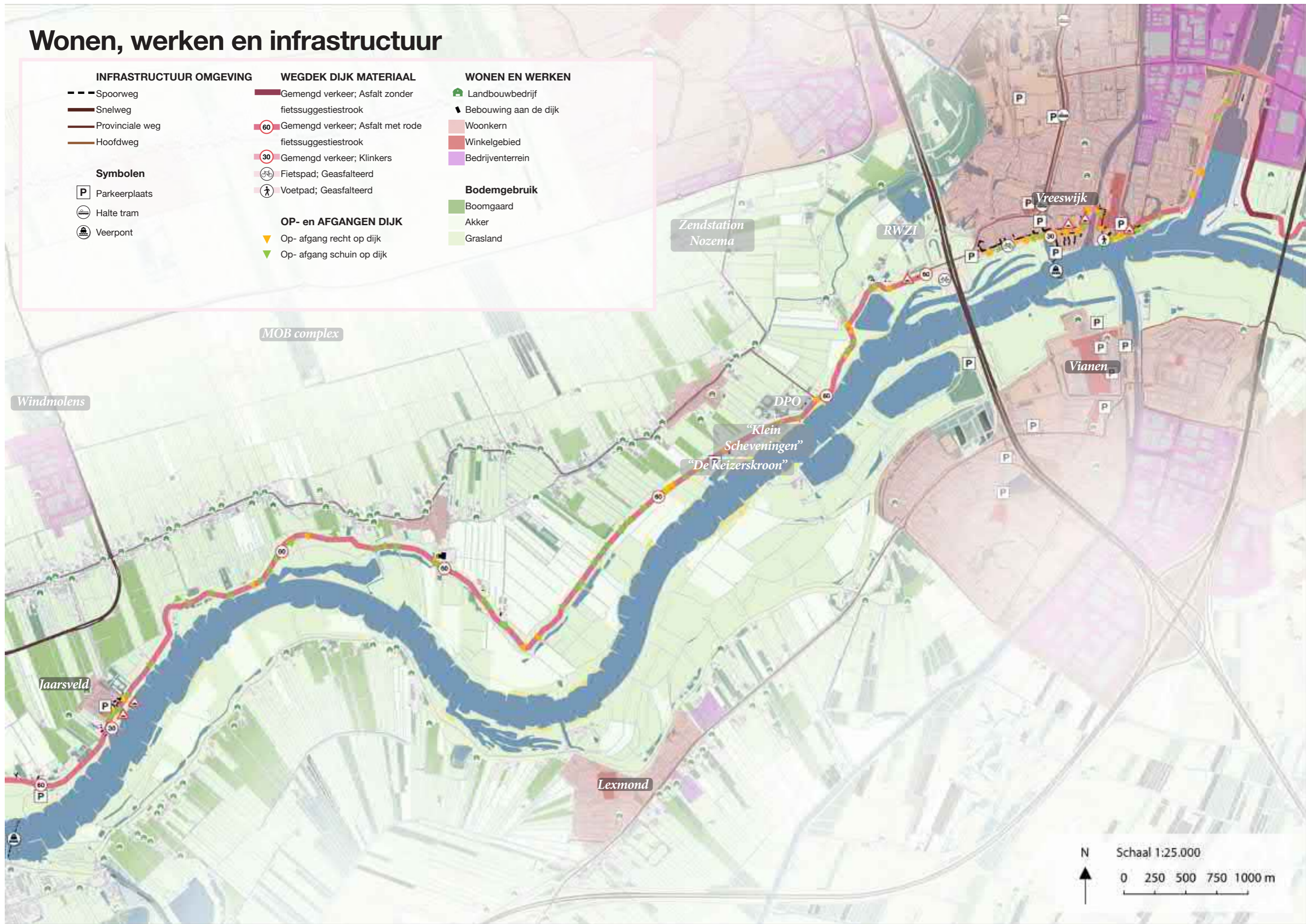
- Uitzichtpunten over de rivier
- Krusing van waterwegen

Ideeën voor verbetering

- Verkeersveiligheid dijk verbeteren
- Continuïteit van de dijk als verkeersroute verbeteren, met name dijktraject van afdamming IJssel tot centrum Vreeswijk
- Woningen in direct contact met de dijk (Vreeswijk/Jaarsveld) en woningen met uitzicht over de rivier, deze kwaliteit behouden
- Verkeersafwikkeling bij onderdoorgang A2 verbeteren, prettige doorgaande langzaamverkeersroute route maken
- Eenduidigheid in verlichting en andere inrichtingselementen
- Een dijkinrichting die past bij zijn omgeving: stedelijke dijk (Nieuwegein), historische dijk Vreeswijk), landelijke dijk (buitengebied)
- Eenduidige vormgeving kruisingen bij op-/afgangen en agrarische oversteekplekken
- Betere ontsluiting en verkeersafwikkeling door verlegging N210
- Het ontmoedigen van sluiptverkeer
- Het verbeteren van de verkeersafwikkeling bij de beachclub en camping o.a. vanwege de bermshade in het dijklidhaam

Wonen, werken en infrastructuur

<p>INFRASTRUCTUUR OMGEVING</p> <ul style="list-style-type: none"> Spoorweg Snelweg Provinciale weg Hoofdweg <p>Symbolen</p> <ul style="list-style-type: none"> Parkeerplaats Halte tram Veerpont 	<p>WEGDEK DIJK MATERIAAL</p> <ul style="list-style-type: none"> Gemengd verkeer; Asfalt zonder fietssuggestiestrook Gemengd verkeer; Asfalt met rode fietssuggestiestrook Gemengd verkeer; Klinkers Fietspad; Geasfalteerd Voetpad; Geasfalteerd <p>OP- en AFGANGEN DIJK</p> <ul style="list-style-type: none"> Op- afgang recht op dijk Op- afgang schuin op dijk 	<p>WONEN EN WERKEN</p> <ul style="list-style-type: none"> Landbouwbedrijf Bebouwing aan de dijk Woonkern Winkelgebied Bedrijventerrein <p>Bodemgebruik</p> <ul style="list-style-type: none"> Boomgaard Akker Grasland
--	--	--

N

 Schaal 1:25.000
 0 250 500 750 1000 m

2

Conclusiekaart analyse van het landschap

Afdamming van de Hollandse IJssel, NNN gebied

Drie wielen bij Jaarsveld

Boomgaarden aan de lekdijk

Het kenmerkende cope-verkavelingspatroon

Als conclusie van de voorgaande analyse is een waardenkaart gemaakt en zijn de kernkwaliteiten van het gebied beschreven. De kernkwaliteiten borduren voort op het Kwaliteitskader voor de Sterke Lekdijk en zijn verder uitgewerkt voor het project Jaarsveld-Vreeswijk.

Kaart kernkwaliteiten

De kaart met kernkwaliteiten laat de belangrijkste kwaliteiten en karakteristiek van het gebied zien. Ten oosten van het Klaphek is de dijk de grens tussen het veelal open, binnendijkse agrarische polderlandschap en het buitendijkse, dynamische, natuurlijke rivierengebied.

De dijk is goed leesbaar als ontginningsbasis van een uitgestrekt polderlandschap, met imposante sporen van dijkverleggingen en eeuwenlang dijkonderhoud. Dagelijkse dynamiek van de getijden maakt hier de zee voelbaar en bijzondere natuur zichtbaar. Bijzondere cultuurhistorische kenmerken langs de dijk zijn de wielen, het oudhoevig land en de dam in de IJssel. De knik in de dijk bij polder Batuwe is een markant punt.

Ten oosten van het Klaphek bepalen de kruisende snelweg A2, de bebouwing van Nieuwegein en het historische Vreeswijk het beeld. De aansluiting op het Lekkanaal vormt een hoofdroute voor de binnenvaart. Vreeswijk is van oudsher een knooppunt voor de binnenvaart. Vier generaties van telkens grotere sluiscomplexen - de Rijkshulpschutsluis, de Oude Sluis, de Koningingensluis en de Beatrixsluizen - zijn hier naast elkaar te zien. De Koningingensluis en de recentelijk vergrote Beatrixsluizen zijn in bedrijf.

Bij Vreeswijk ligt het meest westelijke deel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Hier werd onder meer het infrastructuurknooppunt beschermd dat hier altijd gelegen heeft. Nog steeds ligt Vreeswijk hier als oude parel in een stedelijk gebied (Nieuwegein) tussen twee snelwegen en waterwegen.

In de uiterwaarden is er een afwisseling van nevengeulen en landbouwpercelen. De Bossenwaard, Natura 2000 gebied de Horde en de 3 Wielen zijn de meest voornamelijk natuurgebieden. Kleinere elementen zijn restanten van griendcultuur en de parallel aan de dijk gelegen kleiputten.

De dijk is een route voor verkeer en de recreatieve gebruikers van het gebied. Qua verblijfsplekken vormen het historische centrum van Vreeswijk en het recreatiegebied 'Klein Scheveningen' de zwaartepunten in dit traject, elk op een hele eigen manier. De recreatieve potentie van het gebied is groot door de rijke historie, en leent zich daarom goed voor recreatie die gekoppeld is aan de historische gebiedskenmerken. Omwonenden zijn betrokken en hechten waarde aan het (hun) landschap. Uit verschillende informatiebijeenkomsten met de omgeving kwamen meerdere ideeën en initiatieven naar voren. Deze zijn verwerkt in de kwaliteiten en Ideeën voor verbetering voor elk thema.

Kernkwaliteiten

WATERSYSTEEM

- Hoofdwaterlopen
- Enge IJssel

CULTUURHISTORIE EN ARCHEOLOGIE

- Wielen
- Oudhoevig land
- Verkavelingspatroon
- Verboden kring Fort
- Innundatiegebied Nieuwe Hollandse Waterlinie

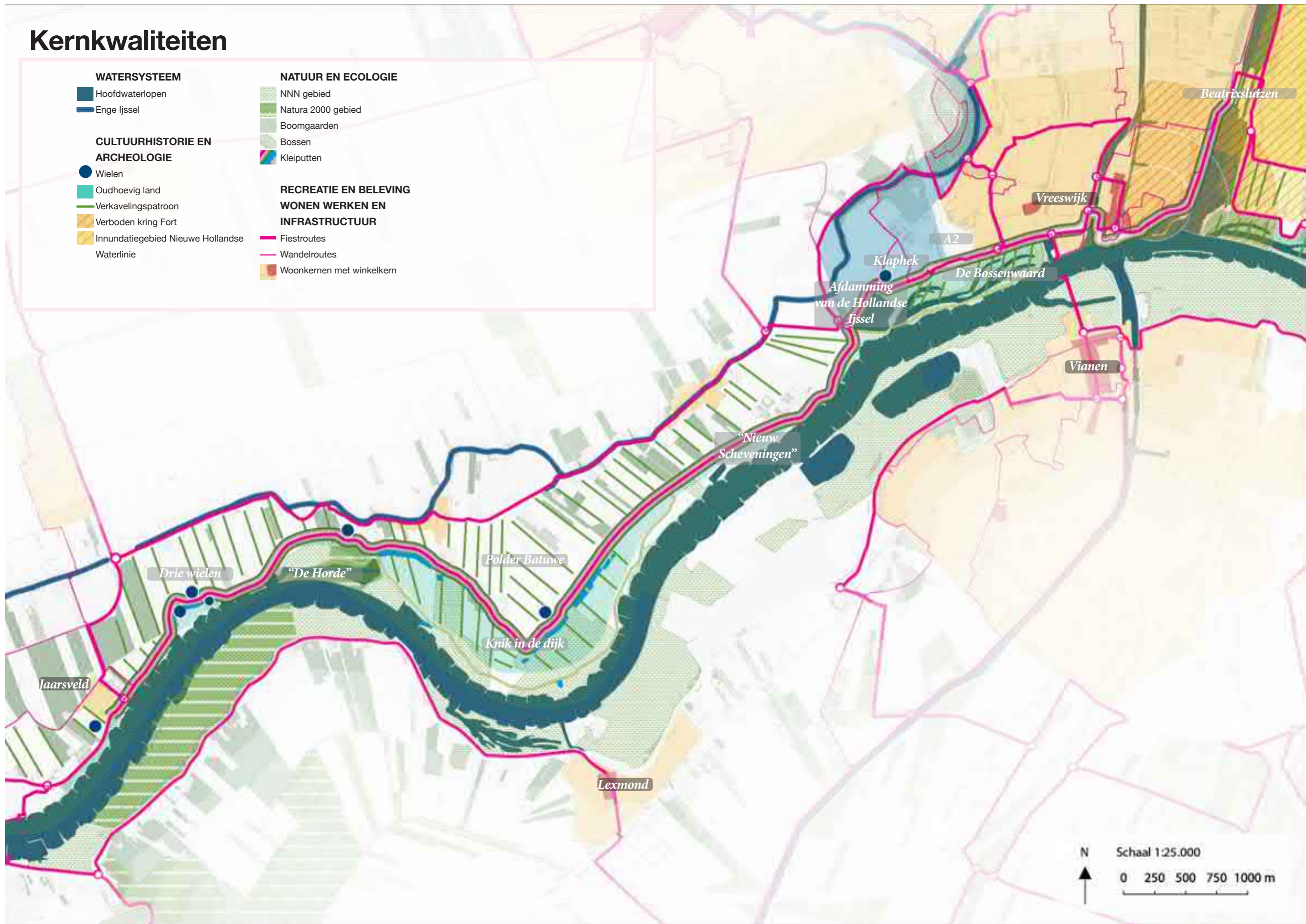
NATUUR EN ECOLOGIE

- NNN gebied
- Natura 2000 gebied
- Boomgaarden
- Bossen
- Kleiputten

RECREATIE EN BELEVING

WONEN WERKEN EN INFRASTRUCTUUR

- Fiestroutes
- Wandelroutes
- Woonkernen met winkelkern

N
Schaal 1:25.000
0 250 500 750 1000 m

2

Kernkwaliteiten van de dijk in het landschap

Uit de analyse van het gebied volgen vijf kernkwaliteiten die het gebied rond het dijktraject Jaarsveld – Vreeswijk karakteriseren. Deze zijn een uitwerking van de kernkwaliteiten die benoemd zijn in het ruimtelijk kwaliteitskader Sterke Lekdijk. Deze kernkwaliteiten staan centraal in de opgave van de dijkversterking. Sommige van deze kwaliteiten vragen een behoudende insteek, anderen bieden kansen om de kwaliteiten van het gebied te versterken.

A. De dijk is een continu, verbindend element in het veranderende landschap

De continue dijk slingert door het landschap met een groen en rank dijklichaam, meestal met een lage binnendijkse steunberm aan de dijk. De dijk ligt grotendeels in of aan de rand van lage kommen met brede sloten op enige afstand van de dijk. Bebouwing dicht op de dijk bij Uitweg vormt een markant lint met kleinschalige landschapselementen tussen de dijk en de bebouwing. Bij Jaarsveld zijn het historische waterschapshuis, het buitendijkse Lekhuis en gebied van voormalig kasteel Veldenstein kenmerkend. Buitendijks passeert de dijk een afwisseling van landbouwgronden en natuurgebieden. De getijde invloed is in westelijke richting steeds nadrukkelijker merkbaar met droogvallende platen en dynamische rietoevers. De dijk is plaatselijk een houvast in de kruising met grote kruisende infrastructuren (A2 en Lekkanaal) en de hiermee vervlochten bebouwing van Nieuwegein en de diverse sluizencomplexen bij het historische Vreeswijk. De dijk langs het Lekkanaal wordt gezien als een uitzondering, een ander type dijk met eigen uiterlijk.

Aandachtspunten:

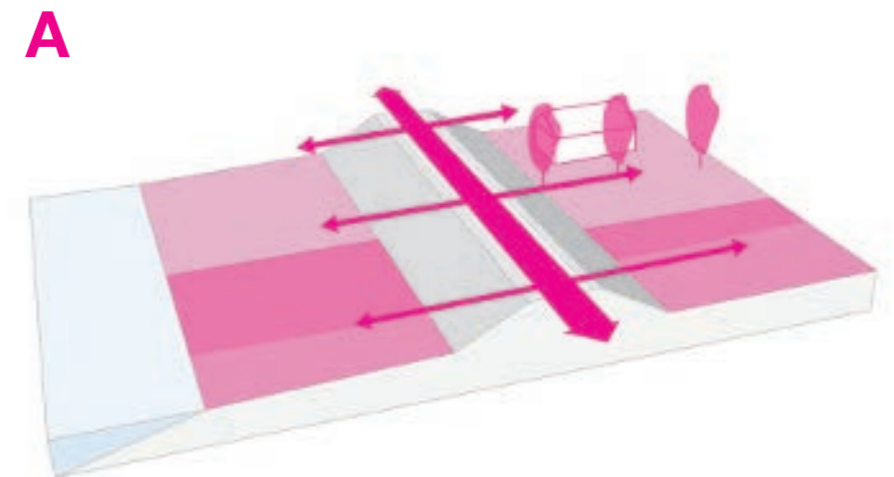
- Continuïteit en leesbaarheid in het open landschap is goed, in het stedelijk gebied tussen het Klaphek en de Beatrixsluizen kan de continuïteit en leesbaarheid van de dijk verbeterd worden:
 - aansluiting aan weerszijden van de A2,
 - leesbaarheid Lekboulevard ter hoogte,
 - buitendijkse bebouwing Nieuwegein,
 - inrichting Voorhavendijk.
- De zichtbaarheid van de historische Hollandse IJssel is nu gering vanaf de dijk.

B. De dijk is een grens tussen verschillende vormen van occupatie en landgebruik

Er is een groot contrast zichtbaar tussen landschappen aan weerszijden van de dijk in een groot deel van het gebied. Rivier- en getijdenatuur is zichtbaar buitendijks (De Horde, de Bossenwaard, Batuwe buitendijks), afgewisseld door landbouwgebied en oudhoevig land. Strak verkavelde cultuurgrond met een groot aantal boerderijen is zichtbaar binnendijks. De dijk is de grens tussen stad en rivier. Hier ligt een groot contrast. De dijk vormt een groen schild rond de mooie oude kern van Vreeswijk, en verbindt daarmee ook het wonen met de rivier.

Aandachtspunten:

- Natuur en landbouw bestaan naast elkaar in de uiterwaarden. De roep om meer ecologische continuïteit wordt veel gehoord. Hoe om te gaan met de aanwezige agrariërs.
- Binnendijks gebruik 'kruipt' tegen de dijk op, behouden bij aanleg binnendijkse onderhoud zone door Hoogheemraadschap
- Zichtbaarheid onderscheid binnen en buitendijks wonen in Nieuwegein verbeteren, de dijkzone als leesbaar landschapselement inrichten.
- Klein Scheveningen ligt als woonwijkje aan het water, los van stad en belemmerend voor de beleving van het landschap en de ecologie van de uiterwaard.

C. De dijk laat een historisch en tijdloos gevecht tegen het water zien

De dijk kronkelt als gevolg van dijkdoorbraken, dijkreparaties en dijkterugleggingen. Oudhoeviger land toont oude cultuurgronden die geofferd zijn aan de rivier. Ze zijn herkenbaar percelen die “onder de dijk doorlopen”. Langs de dijk liggen herinneringen aan de strijd tegen het water: kleiputten, dijkknobben (restanten van oude dijken), rabatten en wielen (vaak met hoge ecologische waarden), schotbalkenloods Vreeswijk, dijkmagazijn ‘t Klaphek, limiet-, dijkbewakings- en verhoefslagpalen en zomerkaden (Batuwe). De landwaarts knikkende dijk bij het Klaphek markeert de middeleeuwse afdamming van de Hollandse IJssel. Restanten van het uitwateringskanaal en een verwijderde uitwateringssluus is bij laagwater nog zichtbaar. Vier generaties van sluiscomplexen in en om Vreeswijk (Beatrixsluizen, Koninginnensluus, Oude sluis, Rijkshulpschutsluis) weerstaan hoogwater en vormen een grens tussen fluctuerend rivierwater en stabiel binnenwater tussen Vreeswijk en Utrecht.

Aandachtspunten:

- Nuances in het landschap van in de directe omgeving van de dijk blijvend zichtbaar houden (kleiputten, dijkknobben, rabatten en wielen).
- Verbeteren leesbaarheid van in de IJssel en bijbehorende cultuurhistorische relict is aparte ontwerp opgave.
- Cultuurhistorische objecten in ere herstellen of eigentijdse functie geven (schotbalkenloods Vreeswijk, dijkmagazijn ‘t Klaphek, limiet-, dijkbewakings- en verhoefslagpalen).
- Vreeswijk als historische knooppunt voor de binnenvaart met vier generaties van sluiscomplexen beter beleefbaar maken.

D. De dijk is een recreatieve as langs aantrekkelijke terreinen

De kronkelende dijk is een zeer afwisselende recreatieve verbinding, die weinig wordt gebruikt door doorgaand (gemotoriseerd) verkeer en daardoor aantrekkelijk is voor recreatief verkeer. Soms is de rivier nabij (tussen Radiolaan en IJsseldam en tussen Uitweg en Jaarsveld. Vaak ook ver weg. Enkele toegankelijke uiterwaarden, met wandelpaden, wandelroutes en een intensief recreatieterrein, tonen de attractiviteit die uitgaat van de rivier. Veerponten vormen aantrekkelijke oversteekpunten aan de rivier. Er is ter hoogte van Nieuwegein een groots zicht op de rivier, scheepvaart, de stadjes Vreeswijk en Vianen en moderne bruggen. De dijk biedt in Vreeswijk een intensief gebruikte wandelroute langs de rivier, om de bebouwing heen. Een veerpont verbindt Vianen en Nieuwegein voor recreatieve wandelaars en fietsers, op de plek waar ook een historische verbinding tussen Vianen en Vreeswijk lag.

Aandachtspunten:

- Verkeersveiligheid en inrichting fietsvriendelijke dijk als uitwerking van het recreatie- en mobiliteitsplan
- Toegankelijkheid uiterwaarden vergroten, aanleg continue wandelroutes buitendijks
- Beleving cultuurhistorische erfgoed en strijd tegen het water verbeteren.
- Toevoegen verblijfsplekken
- Gebruik en inrichting Klein Scheveningen en omgeving is dusdanig intensief dat de beleving van de rivier vanaf de dijk belemmerd wordt.

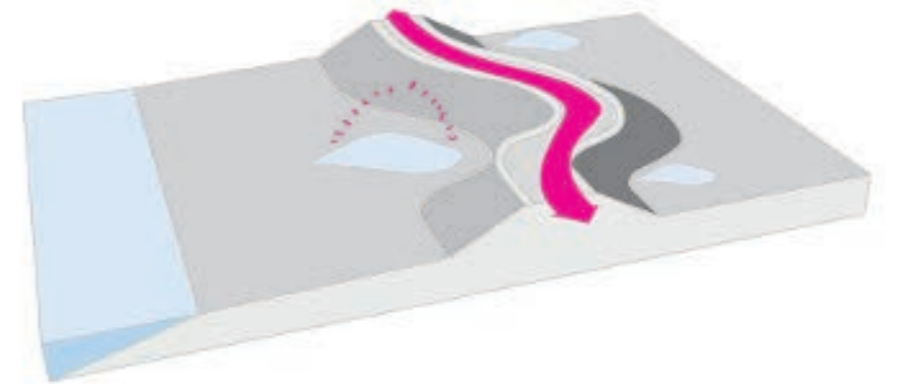
E. De dijk passeert structuren in het landschap: de A2, het Lekkanaal en de Nieuwe Hollandse Waterlinie (Fort Vreeswijk)

Vreeswijk en ook Nieuwegein zijn vergroeid met infrastructuur uit verschillende perioden: rijkswegen, de Lek en de kanalen Vaartse Rijn, Merwedekanaal, Amsterdam-Rijnkanaal, Lekkanaal met hun sluizen. Dit is uitgegroeid tot een nationaal kruispunt van formaat. Fort Vreeswijk weerstaat vijand en rivier als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie en als bewaker van de ongestoorde inzet van de achtergelegen sluizen (Vaartse Rijn en Merwedekanaal) voor inundaties. De Prinses Beatrixsluizen en het Lekkanaal vormen een fraai ensemble als corridor tussen Lek en Amsterdam-Rijnkanaal. Jaarsveld, is een markante woonkern op een oeverwal, omringd met fruitteelt en georiënteerd op de dijk.

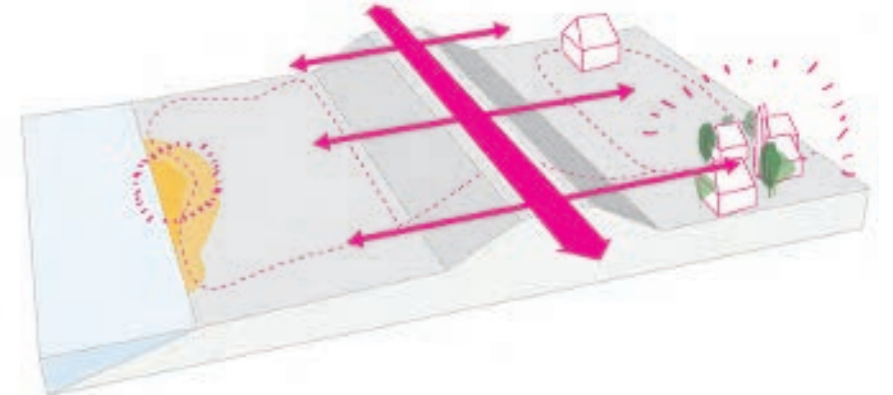
Aandachtspunten:

- Op verschillende plekken in Nieuwegein verliest de dijk haar rol als houvast in de oriëntatie.
- De afstand/relatie tussen Nieuwegein/Vreeswijk en de open landschappen stroomop- en stroomafwaarts Lek is gevoelsmatig groot door de doorsnijding van Lekkanaal en A2.

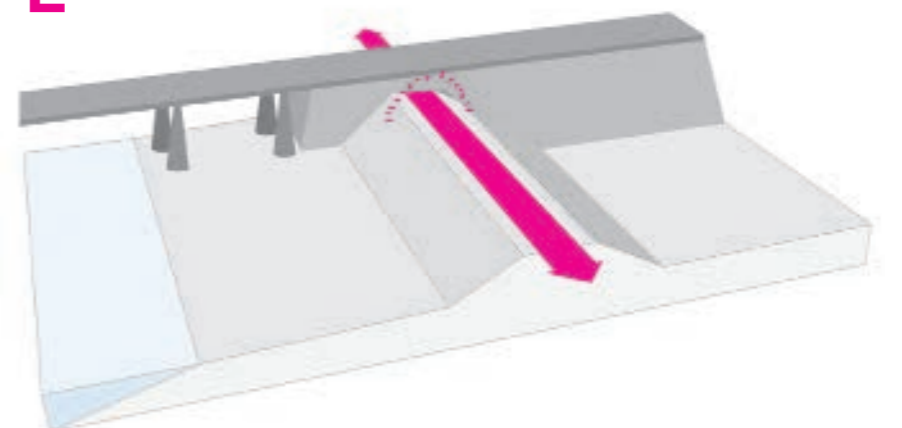
C

D

E

2

Knelpunten

Het benutten van potentie

Uit de landschapsanalyse blijkt dat het dijktraject Jaarsveld-Vreeswijk veel kwaliteiten kent. Zowel op het gebied van cultuurhistorie, natuur, als landschappelijke schoonheid.

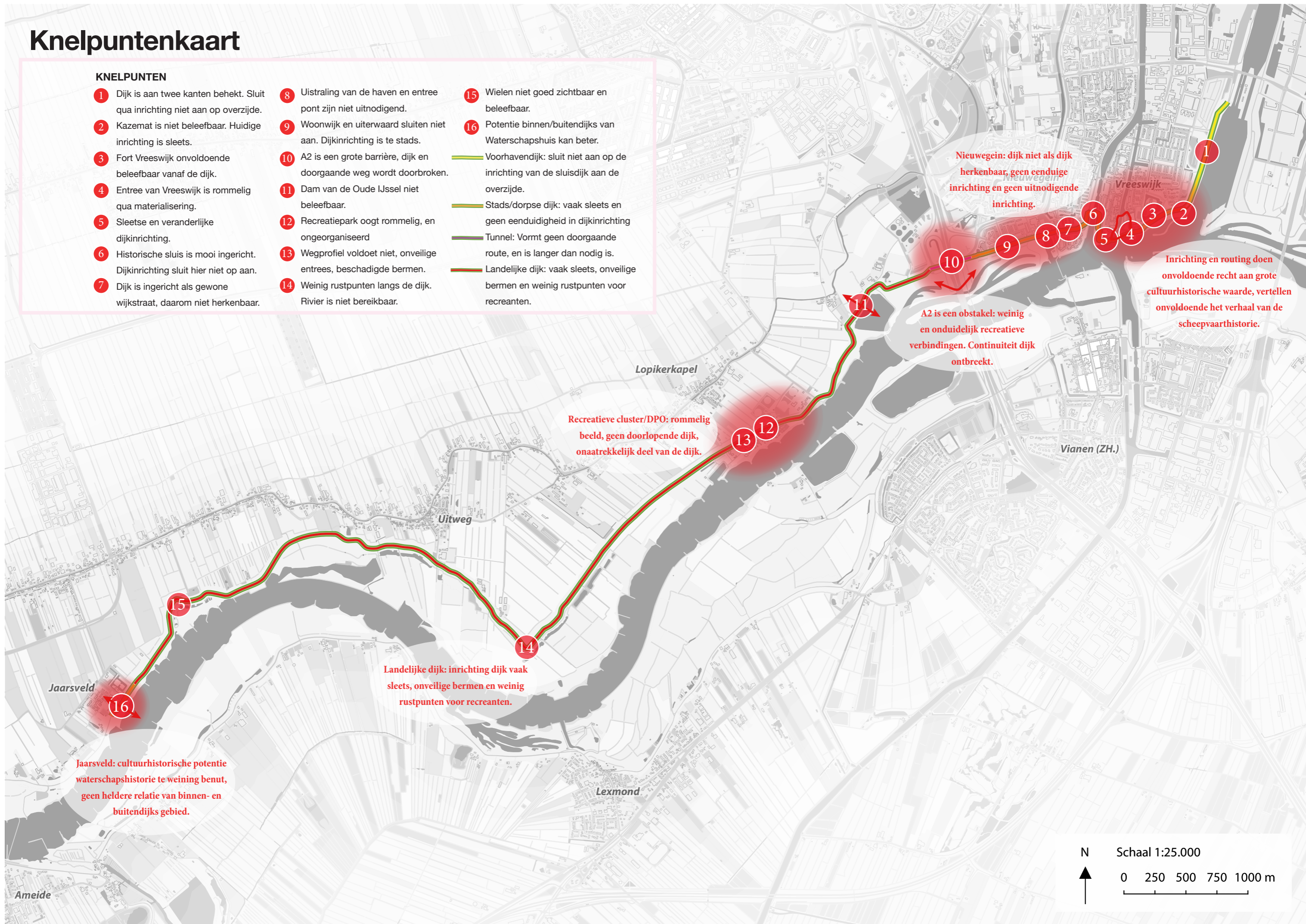
De beleving van die kwaliteiten wordt vaak in de weg gezeten door de manier waarop de dijk is ingericht.

In veel gebieden is de dijk fietsonvriendelijk, sleets of niet eenduidig. Veel bermen zijn uitgediept door passerende auto's. Cultuurhistorische parels met recreatieve potentie, zoals het waterschapshuis, de sluizen in Vreeswijk en de elementen van de Nieuwe Hollandse Waterlinie missen een inrichting die past bij hun cultuurhistorische waarde. In de foto's hiernaast wordt een aantal van deze plekken uitgelicht. Het kaartbeeld op de volgende pagina laat zien waar de grootste knelpunten liggen.

Knelpuntenkaart

KNELPUNTEN

1 Dijk is aan twee kanten behekt. Sluit qua inrichting niet aan op overzijde. 2 Kazemat is niet beleefbaar. Huidige inrichting is sleets. 3 Fort Vreeswijk onvoldoende beleefbaar vanaf de dijk. 4 Entree van Vreeswijk is rommelig qua materialisering. 5 Sleetse en veranderlijke dijkinrichting. 6 Historische sluis is mooi ingericht. Dijkinrichting sluit hier niet op aan. 7 Dijk is ingericht als gewone wijkstraat, daarom niet herkenbaar.	8 Uistraling van de haven en entree pont zijn niet uitnodigend. 9 Woonwijk en uiterwaard sluiten niet aan. Dijkinrichting is te stads. 10 A2 is een grote barrière, dijk en doorgaande weg wordt doorbroken. 11 Dam van de Oude IJssel niet beleefbaar. 12 Recreatiepark oogt rommelig, en ongeorganiseerd 13 Wegprofiel voldoet niet, onveilige entrees, beschadigde berm. 14 Weinig rustpunten langs de dijk. Rivier is niet bereikbaar.	15 Wielen niet goed zichtbaar en beleefbaar. 16 Potentie binnen/buitendijks van Waterschapshuis kan beter. — Voorhavendijk: sluit niet aan op de inrichting van de sluisdijk aan de overzijde. — Stads/dorpse dijk: vaak sleets en geen eenduidigheid in dijkinrichting — Tunnel: Vormt geen doorgaande route, en is langer dan nodig is. — Landelijke dijk: vaak sleets, onveilige berm en weinig rustpunten voor recreanten.

Onbenutte parels

Historische elementen zoals het waterschapshuis, de dijk/verhoefslagpalen, het fort en de kazemat van de Nieuwe Hollandse Waterlinie worden niet goed (genoeg) uitgelicht. Links: het waterschapshuis in Jaarsveld. Rechts: de kazemat van de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

Verkeersonveilig

Verkeersveiligheid is een aandachtspunt. De dijk biedt weinig ruimte voor de fietsers, laat staan de wandelaar. Veel bermen zijn kapot gereden. Links: de dijk ter hoogte van de IJsseldam. Rechts: de wegberm ter hoogte van 'Nieuw Scheveningen'

Onaantrekkelijke entrees

De inrichting van de dijk in de historische kernen van Jaarsveld en Vreeswijk is sleets of niet eenduidig, en sluit niet goed aan bij de cultuurhistorische kwaliteit van deze plaatsen. Links in beeld: de entree van Vreeswijk. Rechts in beeld: de entree van Jaarsveld.

Barrières in doorgaande route

Versillende barrières in het traject verstoren het gevoel van een doorlopende dijk. Links: In het roze kader wordt de tunnel onder de A2 uitgelicht waaronder de doorlopende fietsroute loopt, de hoofdrichting loop hier echter richting de brug. Rechts: Een (te) lange tunnel, want het oude A2 traject wordt niet meer gebruikt.

Sleetse en vaak wisselende materialisering

Materialisering van de dijk is op veel plekken sleetse. Daarnaast is er vaak weinig samenhang tussen de verschillende materialen, of sluit de materialisering niet goed aan bij de omgeving. Links: de dijk tussen Bossenwaard en Nieuwegein. Rechts: wisselend straatmeubilair in Vreeswijk.

Recreatieve voorzieningen niet compleet

Langs de landelijke dijk zijn er erg weinig rustpunten voor fietsers of wandelaars. Bij de Horde is een leuk rustpunt aanwezig met een verder matige inrichting. M Links: een van de onbenutte plekken op een kenmerkende plek van de mooie landelijke dijk. Rechts: het rustpunt bij de Horde.

Dijk niet herkenbaar als dijk

Op een aantal plekken is de dijk moeilijk te herkennen. Met name in een gedeelte van Nieuwegein lijkt de weg meer op een gemiddelde woonstraat dan op een dijk. Een andere inrichting kan hier verbetering in brengen. Op beide foto's een deel van de dijk in Nieuwegein.

Dijk als lelijke achterkant

Langs sommige delen van het traject wordt de dijk benaderd als achterkant. Dit zorgt voor een rommelige sfeer en doet af aan de uitstraling van de dijk. Links: achtertuinen aan de dijk in Vreeswijk. Rechts: Zicht op recreatiepark 'Nieuws Scheveningen' vanaf de dijk.

2

Grotere context

Het Dijktraject Jaarsveld-Vreeswijk is al eerder benoemd onderdeel van het overkoepelende project Sterke Lekdijk.

We kunnen het projectgebied ook in de grotere context zien, waarbij het project als volgt beschreven kan worden;

Metropool Utrecht, met de Lekdijk als onderdeel van het ringpark

De Lek ligt als een zuidelijke begrenzing aan de metropool Utrecht, waarbij de dijk deels bepaalt wat er bij deze metropool hoort. De Lek en de Lekdijk kunnen gezien worden als onderdeel van het ringpark concept dat de Provincie Utrecht heeft ontwikkeld. Hierbij vormen de Kromme en Oude Rijn belangrijke verbindende scheggen binnen het urbane gebied. De Lekdijk, met de parels Vreeswijk en Jaarsveld, vormen daarbij een belangrijke touristische route.

Dijktraject als knooppunt van natte en droge infrastructuur

De kanalen, de Lek en de verschillende snelwegen maken het gebied een belangrijk knooppunt in de stedelijke regio Utrecht en een belangrijke schakel in de Metropool van de Randstad. Het dijktraject rondom Vreeswijk en Nieuwegein wordt doorkruist door belangrijke natte en droge infrastructuur. Om Utrecht te verbinden met de rivier is dit gebied historisch gezien al eeuwen een belangrijk handelskruispunt. Het Merwedekanaal, het Lekkanaal, de Vaartsche Rijn en het Amsterdam-Rijnkanaal vormden en vormen belangrijke handelsaders voor transport over water. Hierbij maakt de dijk onderdeel uit van dit natte systeem en de verankering in het landschap.

In de vorige eeuw zijn de snelwegen A2 en A27 hier nog bijgekomen als droge verbindingen. Deze droge infrastructurele verbindingen kruisen de dijk en zijn losliggende systemen ten opzichte van de dijk en de rivier.

Strijd met en tegen het water

De dijk zorgt ervoor dat de provincie Utrecht beschermd is tegen het water en dat iedereen droge voeten houdt. De dijk vormt hiermee een laatste barrière voordat het water de stad kan bereiken. Verder heeft het water ook gediend als middel in de strijd. Grote linies zoals de Nieuwe en Oude Hollandse Waterlinie en de Limes lopen dwars door het gebied heen en hebben vanuit cultuurhistorisch en waterkundig oogpunt een belangrijke verbindende waarde in de toekomst.

Een ringpark voor Utrecht?

A2 over de Lek

Fort Vreeswijk als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie

Grotere context

METROPOOL UTRECHT, MET DE LEKDIJK ALS ONDERDEEL VAN HET RINGPARK

Stedelijk gebied

Natuurgebieden, landgoederen, oude meanders en groenstructuren.

DIJKTRAJECT ALS KNOOPPUNT VAN NATTE EN DROGE INFRASTRUCTUUR

Knooppunt van A2, Merwedekanaal, Vaartsche Rijn, Lekkanaal en A27.

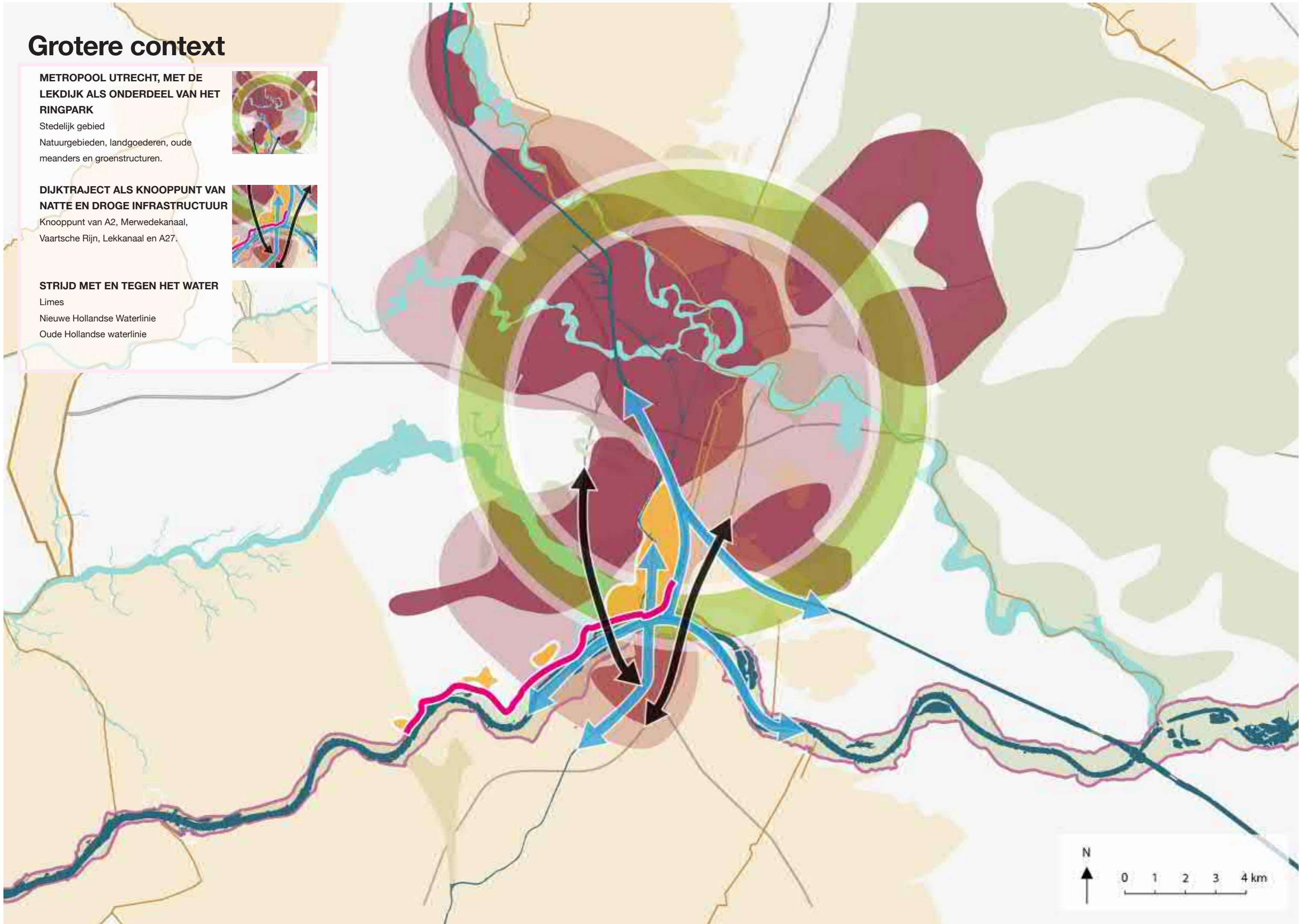

STRIJD MET EN TEGEN HET WATER

Limes

Nieuwe Hollandse Waterlinie

Oude Hollandse waterlinie

3

Ruimtelijke karakteristieken en dijkvakindeling

Naast de gebiedsanalyse brengen we de karakteristieken van de dijk zelf in beeld. Daarbij beschrijven we de verschillende profielen die op het traject Jaarsveld-Vreeswijk te vinden zijn in hun landschappelijke context. We slaan de brug naar de technische versterkingsopgave om een gemeenschappelijk taal te ontwikkelen als basis voor integrale planvorming.

Zicht op Jaarsveld 18e eeuw

3

Karakteristieken van de dijk

Vierkante dijk bij de afdamming van de Hollandse

Twee van de drie wielen bij Jaarsveld, dijk met dubbele steunberm

Industriële stenen dijk bij de Beatrixsluizen

Karakteristieken van de dijk

De Lekdijk heeft zich in de loop van de tijd ontwikkeld van een smalle dijk naar een 'vierkante dijk' of dijk met steunbermen. Bij de meest recente dijkversterking van het traject Jaarsveld - Vreeswijk in 1987 werd de dijk zeer robuust versterkt met het oog op pipings- en stabiliteitsrisicos. Hierdoor ontstond het huidige beeld van de robuuste Lekdijk, met op veel plaatsen binnendijkse steunbermen. Dit beeld komt overeen met het beeld van de gehele Lekdijk. In het project Jaarsveld - Vreeswijk zijn verschillende dijkprofielen aanwezig. De kleuren corresponderen met de kaart hiernaast, waarop de locaties van de profielen zijn aangegeven.

- Compacte vierkante dijk (groen). Komt in korte stukjes voor in het gebied. Ter hoogte van de IJsseldam kan de vierkante dijk aanknopingspunt zijn voor het beter beleefbaar maken van dit deel.
- Binnendijkse steunberm (geel). Dit is het meest voorkomende type, met name tussen de IJsseldam en Uitweg. De brede lage voet beperkt pipingproblemen. Binnenbermen zijn op meerdere locaties uitgezakt waardoor de dijk er 'hol' uitziet.
- Dubbele binnendijkse steunberm (blauw). Een speciale variant van de binnendijkse steunberm. Net als bij de enkele binnendijkse steunberm beperkt de brede voet pipingproblemen. Deze variant komt voor van Jaarsveld tot de Horde.
- Variabele dijk binnen stedelijk gebied. (rood) Lekboulevard, Molenstraat, Kade en Voorhavendijk hebben allemaal een eigen profiel vaak met bebouwing op of direct aan de dijk, een reeks sluizen en een afwisseling in profielinrichting.

Typologie van de dijk

- █ Vierkante dijk
- █ Steunberm binnendijks
- █ Dubbele steunberm binnendijks
- █ Variabele dijk binnen stedelijk gebied

3

Landschapseenheden en deeltrajecten

Landelijke dijk, karakteristieke kavelstructuur met zicht op lintbebouwing

Stedelijke dijk bij Vreeswijk

Landschapseenheden om eenheid en continuïteit te bewaren

Op basis van de analyse van de dijk en het gebied zijn voor het project Jaarsveld – Vreeswijk drie landschappelijke eenheden onderscheiden. Hieronder vallen verschillende deeltrajecten met elk hun specifieke kenmerken en ruimtelijke opgaven. Het denken in grote landschappelijke eenheden helpt ons voor het gehele dijktraject Jaarsveld- Vreeswijk in grote eenheden en integrale oplossingen te blijven denken. De continuïteit van de dijk staat hierbij centraal.

De landschapseenheden zijn als volgt te typeren:

- Het kanaal (Lekkanaal) heeft een geheel eigen karakter en ook de dijk heeft hier een eigen karakter. Ruim van profiel in een stedelijk/ industriële context.
- In Vreeswijk en Nieuwegein zijn dijk en omgeving met elkaar vervlochten in een afwisseling van profielen en bebouwing en andere bouwkundige elementen op of direct aan de dijk. Deze landschapseenheid loopt door ten westen van de kruising met de A2 met als doel oost en west beter met elkaar te verbinden.
- Het oostelijke deel heeft een landelijker karakter, met binnendijks een weids agrarisch landschap en buitendijks uiterwaarden met dynamische riviernatuur en landbouw.
- Ten hoogte van Jaarsveld wordt de dijk omsloten door bebouwing. Het dorp ligt tegen de dijk aan en bepaalt hiermee het karakter van de dijk.

Deeltrajecten als kapstok voor technische versterkingsmaatregelen

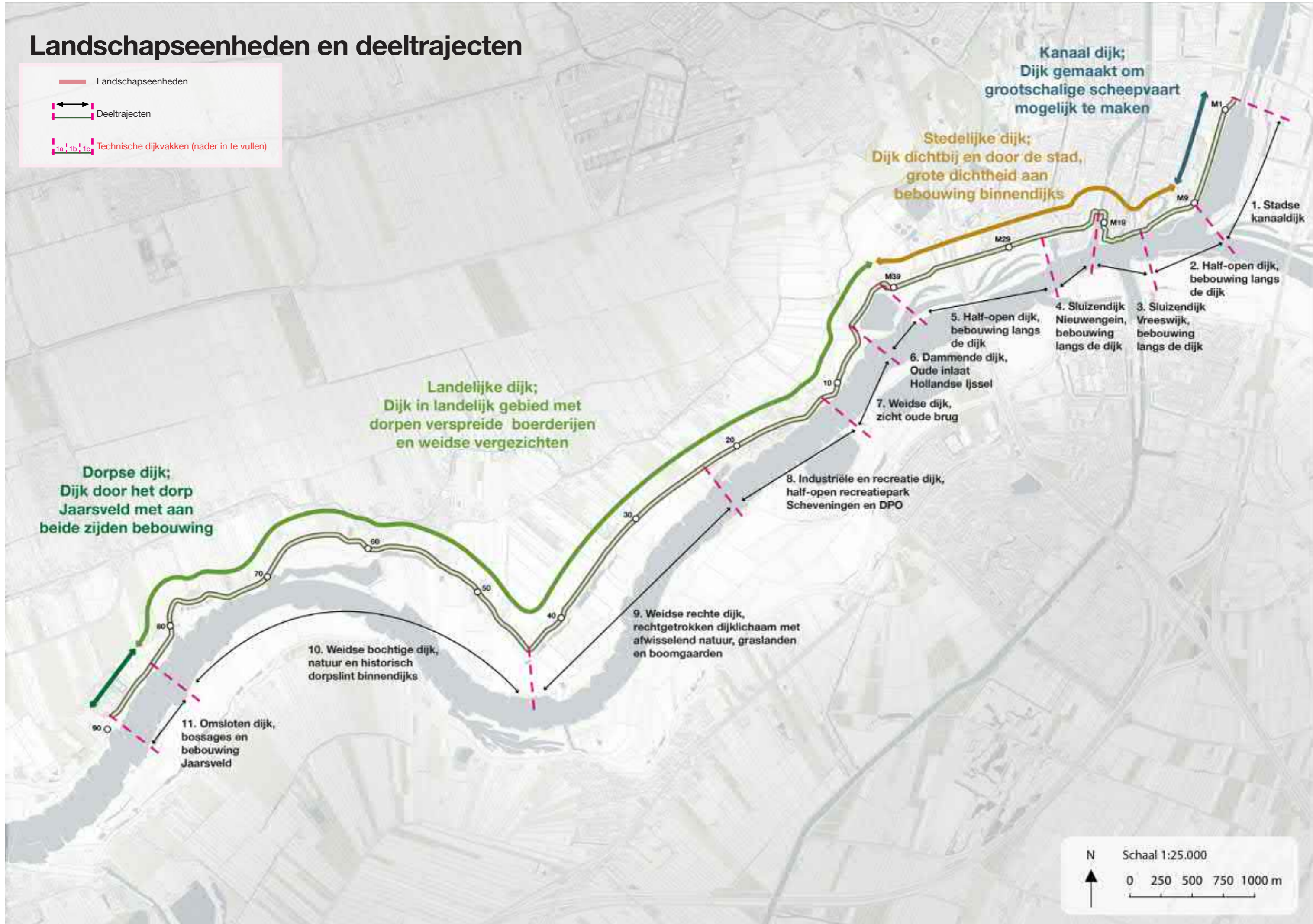
De dijk heeft een wisselend karakter; zowel binnens als buitendijks biedt de directe omgeving van de dijk een grote variatie, waardoor een eventuele andere omgang met de versterking van de dijk nodig is. Deze ruimtelijke indeling is van belang in het vervolg van de verkenningsfase van het project, wanneer bouwstenen en oplossingsrichtingen voor de dijkversterking worden verkend. De technische dijkvakken zijn gebaseerd op o.a. ondergrond en faalmechnismen, en zijn hiernaast weergegeven in de roze cijfers.

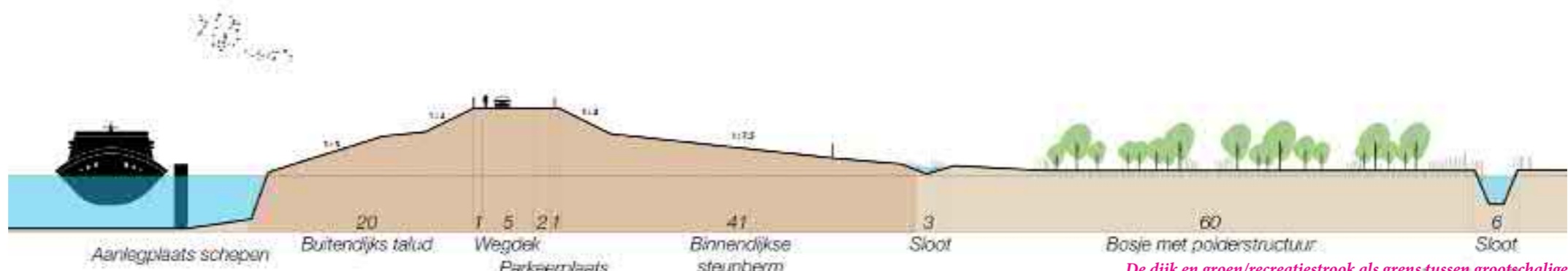
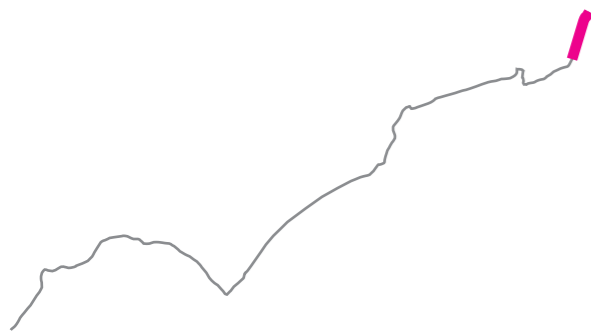
De deeltrajecten zijn tot stand gekomen op basis van een combinatie van technische dijkvakken met hun technische opgaven en de ruimtelijke karakteristiek van het gebied. Hierbij spelen bijvoorbeeld thema's als de nabijheid van het water buitendijks en aanwezigheid van bijzondere objecten een rol.

De deeltrajecten moeten in afstemming met het technische spoor nog nader worden bepaald. De deeltrajecten worden in het vervolg hierop verder uitgewerkt en aan het Ruimtelijk kwaliteitskader toegevoegd.

Landschapseenheden en deeltrajecten

- Landschapseenheden
- Deeltrajecten
- Technische dijkvakken (nader in te vullen)

Deeltraject 1: Stadse kanaaldijk

De dijk en groen/recreatiestreek als grens tussen grootschalige scheepvaart en kleinschalig Vreeswijk

Mooie dijkbocht, van kanaal- naar rivierdijk

Wandelaars zijn alom aanwezig maar hebben geen eigen plek op de dijk.

Het Schuttevaerpad vormt een mooie aansluiting tussen dijk en woonwijk.

Het JAV deeltraject begint ten westen van het Lekkanaal. Buitendijks vormen de Prinses Beatrixsluis en de in- en uitgaande boten een indrukwekkend gezicht. Binnendijks vormt een natuur- en recreatiepark voor een buffer tussen de woonwijken van Vreeswijk en het industriële kanaal. De dijk wordt hier gebruikt als wandelronde vanuit Vreeswijk.

Aandachtspunten

- De weginrichting kan meer worden toegespitst op wandelaars
- Qua sfeer zou er meer contrast gemaakt kunnen worden tussen binnen- en buitendijks. Het hekwerk buitendijks lijkt niet nodig, en verwijdering zou bijdragen aan dit doel.
- Mooie picknickplek met zicht op de sluisen behouden in nieuwe situatie
- Mooie dijkbocht behouden bij nieuwe profilering
- Toepasbaarheid van taludverharding onderzoeken

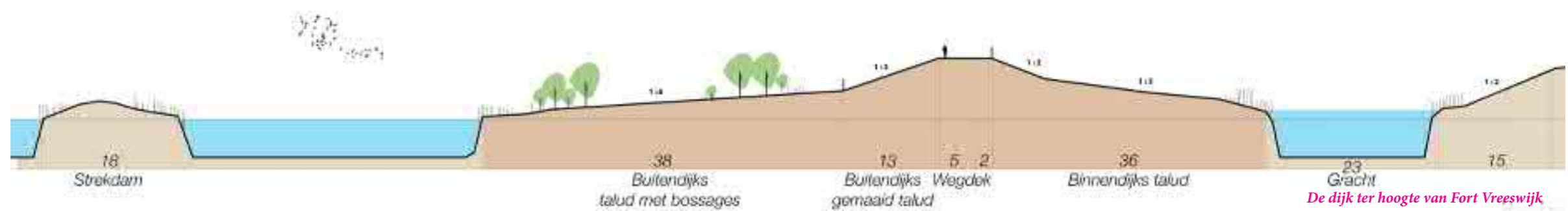
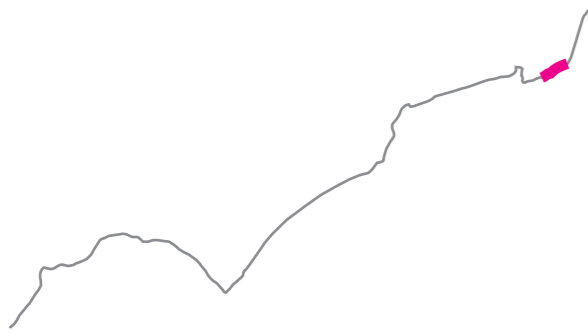
Mooie bocht, dijkprofiel behouden

Weginrichting toespitsen op wandelaars

Taludverharding aan deze kant ook van toepassing aan de andere zijde?

Verwijdering van buitendijkse hek zou zorgen voor meer openheid

Mooie picknickplek met zicht op de sluisen behouden

De dijk ter hoogte van Fort Vreeswijk

Deeltraject 2: Half-open dijk, bebouwing langs de dijk

Dit gedeelte van het dijktraject wordt gekenmerkt door zijn geschiedenis als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Door de bochtverruiming begin deze eeuw is de aanwezige kazemat op een markant punt komen te liggen, met zicht op zowel de Lek als het Lekkanaal. Als uitzichtpunt met een historisch karakter heeft deze plek een recreatieve potentie. De cultuurhistorie kan beter beleefbaar worden gemaakt. Daarvoor moet de inrichting wel verbeteren, want de huidige plek is weinig uitnodigend. Binnendijks is er zicht op Fort Vreeswijk.

Aandachtspunten

- Kazemat inrichten als aantrekkelijk uitzichtpunt
- Beleefbaarheid Fort Vreeswijk in relatie tot de kazemat, de dijk en de sluisen verbeteren
- Integrale benadering ontwerpogave natuurgeul, entree vreeswijk, Fort Vreeswijk en de kazemat Lekdijk west

Fort Vreeswijk

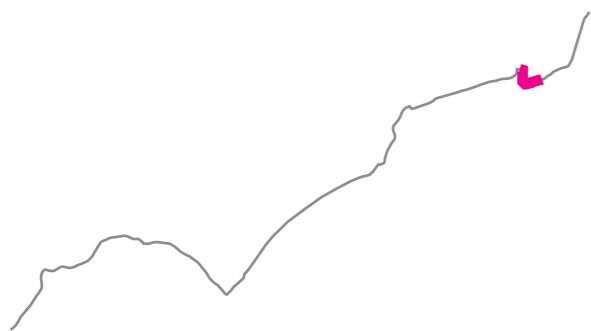
De kazemat heeft recreatieve potentie door het aanwezige uitzicht

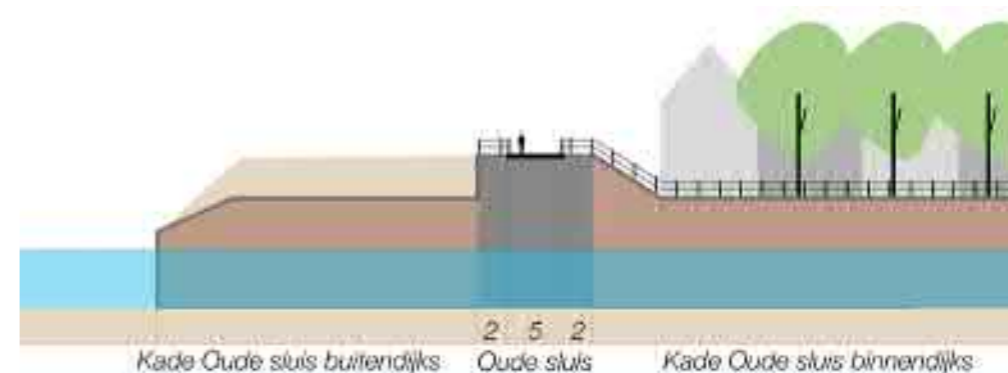
De huidige inrichting van de kazemat en de directe omgeving geeft een verwaarloosde indruk.

- Beleefbaarheid Fort Vreeswijk in relatie tot de kazemat, de dijk en de sluisen verbeteren
- Integrale ontwerpogave entree Vreeswijk, kazemat, fort en natuurzone
- In potentie mooi uitzichtpunt/ uitrustplek bij kazemat Lekdijk west

De dijk ter hoogte van de Rijkshulpschutsluis

De dijk ter hoogte van de Oude sluis

Deeltraject 3: Sluizendijk Vreeswijk, bebouwing langs de dijk

Bonte verzameling van straatmeubilair

De gesloten sluis is een mooie plek. De staat en stijl van de inrichting passen niet bij de potentie van deze plek.

Woningen direct aan de dijk

Het centrum van Vreeswijk is een fijne, sfeervolle plek. Een rondje door het centrum geeft veel verschillende indrukken. De ruimte rondom de Oude Sluis geeft een historisch, knus en omsloten gevoel, terwijl je bij het betreden van de dijk juist wijsheid en grootschaligheid ervaart. De verschillende en steeds in maat groeiende sluisen vertellen een bijzonder verhaal van economische ontwikkeling en schaalvergroting. Veel ingrediënten voor een fijne en interessante verblijfsplek zijn aanwezig. Door aandacht te besteden aan de keuze van verharding en straatmeubilair aansluitend op het sfeer en inrichting van het centrum en door de aansluitingen in het routesysteem te verbeteren kan de dijk een volwaardig onderdeel worden van Vreeswijk. Speciale aandacht vraagt het gebied rond de Rijkshulpschutsluis. Dez is mommenteel nauwelijks als sluis herkenbaar.

Aandachtspunten

- Aanpassen inrichting openbare ruimte dijk (verharding en straatmeubilair)
- Iepenlaan en Molenstraat in samenhang ontwerpen: dijk + bomen
- Rijkshulpschutsluis beter zichtbaar maken
- Inpassing woningen direct aan de dijk > technisch goed en mooi afgewerkt

Mooie Iepenlaan

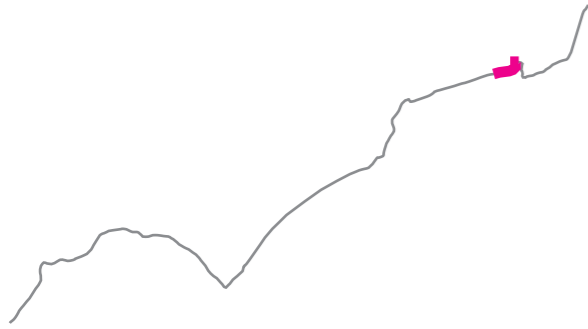

Iepenlaan en Molenstraat hiervan in samenhang ontwerpen: dijk + bomen

Aansluiten verharding en straatmeubilair dijk op openbare ruimte Vreeswijk

Inpassing woningen direct aan de dijk > technisch goed en mooi afgewerkt

Rijkshulpschutsluis beter zichtbaar maken herkenbaar

Deeltraject 4: Sluizendijk Nieuwegein, bebouwing langs de dijk

Weinig uitnodigende haven.

Tussen de woonwijk valt het dijkgevoel weg.

Historische plek, met woonwijkachtige dijkinrichting.

Verschillende verschijningsvormen van de dijk en haar omgeving volgen elkaar in dit traject snel op, waardoor het idee van een doorlopende dijk verdwijnt. Het gedeelte aan het Merwedekanaal heeft een historische sfeer door uitzicht op het kanaal, de sluis en de monumentale gebouwen. De woonwijkachtige inrichting van de dijk zelf met betonklinker en stoep past hier niet goed bij. In het gedeelte tussen twee woonwijken in, is het gevoel van een dijk even helemaal verdwenen. Hierna volgt zicht op de haven en de toegang naar de pont naar Vianen. De haven is door zijn hekwerk weinig uitnodigend.

Een eenduidige en duidelijke dijkrichting zou de verschillende gebieden van dit deeltraject aan elkaar kunnen knopen. De ruimtelijke kwaliteit van zowel de woonwijk, de haven als de pontingang zou hiermee een significante impuls kunnen krijgen.

Aandachtpunten

- Profiel langs Merwedekanaal inrichten als historische dijk
- Profiel tussen de woonwijken inrichten als dijkweg
- Relatie tussen haven en dijk verbeteren
- Goede inrichting en heldere entree van veerstoep

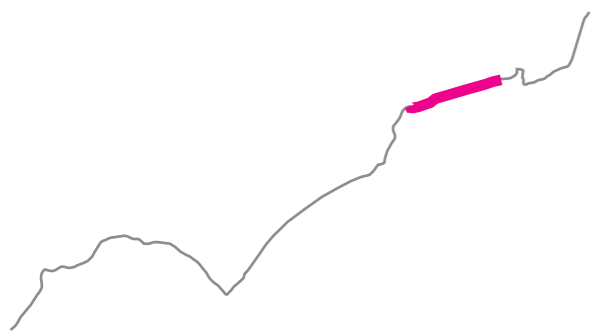
Relatie van dijk en haven verbeteren

Goede inrichting maken voor de veerstoep

Profiel tussen woonwijken inrichten als dijkweg

Rondwandeling langs de lek om de woonwijk

Profiel inrichten als historische dijk.

Deeltraject 5: Half-open dijk, bebouwing langs de dijk

De stads ingerichte boulevard vormt een harde grens met de natuurlijk ingerichte uiterwaarden.

De heg vormt een harde grens tussen de stadse dijk en de natuurlijke uiterwaarden.

De hoofdroute van de fiets loopt richting de brug, in plaats van de tunnel. De tunnel zelf is nu onnodig lang door het gedeelte onder de oude brug.

Dit deeltraject verbindt de stadse en de landschappelijke dijk. Het knooppunt van de A2 met de oude en de nieuwe brug bepalen hier het beeld. De dijk en de route voor fietsers over de dijk zijn nu niet als continue elementen herkenbaar. Een eenduidige inrichting van de dijk aan weerszijden van de A2 en een heldere route voor fietsers een grote verbetering zijn. Een duidelijk wandelpad onder de A2 door zou de Bossenwaard als geheel beleefbaarder en begaanbaar maken. De inrichting van de dijk ter hoogte van Nieuwegein is nogal stads, hier zou onderzocht kunnen worden of een meer landschappelijke sfeer kan worden gecreëerd zonder de verkeersveiligheid over het hoofd te zien.

Aandachtspunten

- Eenduidige dijkrichting aan weerszijden A2
- Doorlopende fietsverbinding met logische aansluitingen richting A2 tunnel
- Stads ingerichte dijk-boulevard landschappelijker maken
- Wandelpad langs Lek onder A2 om wandelgebieden aan weerszijden brug met te verbinden
- verkorten tunnel A2 door ongebruikt oud trace te verwijderen/perforeren

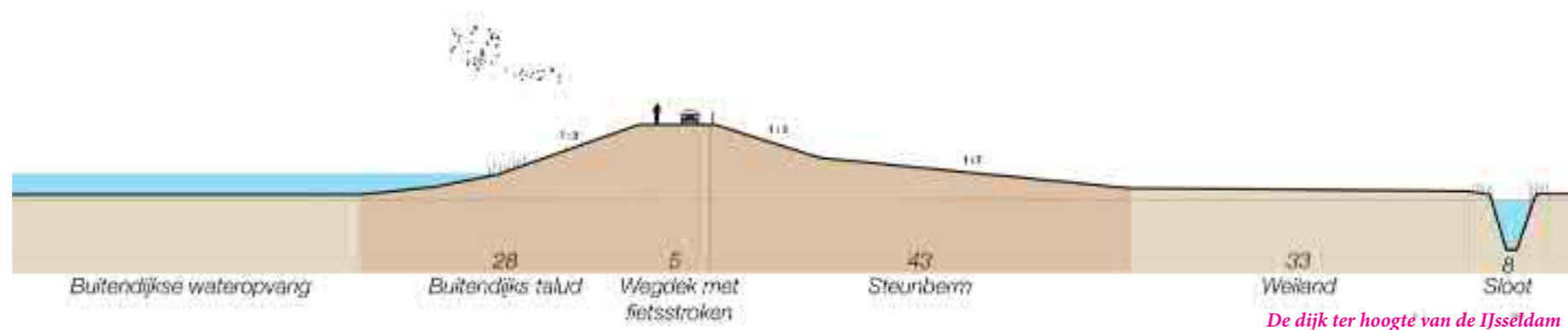
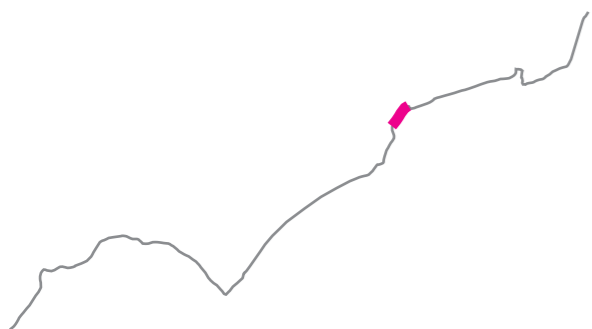

Eenduidige dijkrichting aan weerszijden van A2

Doorlopende fietsverbinding richting A2 tunnel, ongebruikt deel tunneldak verwijderen/perforeren

Wandelpad onder A2 om wandelgebieden aan weerszijden te verbinden

Stadse weginrichting zijn in contrast met de natuurlijke Bossenwaard. Waar mogelijk landschappelijker inrichten

Deeltraject 6: IJsseldam, oude inlaat Hollandse IJssel

Dijkmagazijn

In dit gedeelte van het traject is de dijk eigenlijk geen dijk, maar een afdamming van de IJssel. Als je goed kijkt, zie je de oude rivierbedding mooi liggen. De opgave is hier om in profilering en materialisering te laten zien dat het een dam is en geen dijk. De plek waar vroeger een sluisje in de IJsseldam zat is een mooie aanleiding om een bijzondere recreatieve plek te maken. Door toevoeging van een wandelpad langs de dam kan hier een wandelrondje worden gemaakt dat kansen biedt om de bijzondere geschiedenis van dit stuk dijk(dam) beleefbaar te maken. De verkeersveiligheid op het smalle, maar druk bereden wegprofiel is bij de herinrichting een opgave.

Aandachtspunten

- Bijzondere recreatieve plek bij voormalige sluis
- In profilering uistralen dat het gaat om een dam
- Thematisch wandelrondje maken door pad langs de dam
- Een duidelijker en veiliger weginrichting

Zicht op de IJsseldam vanuit de lucht

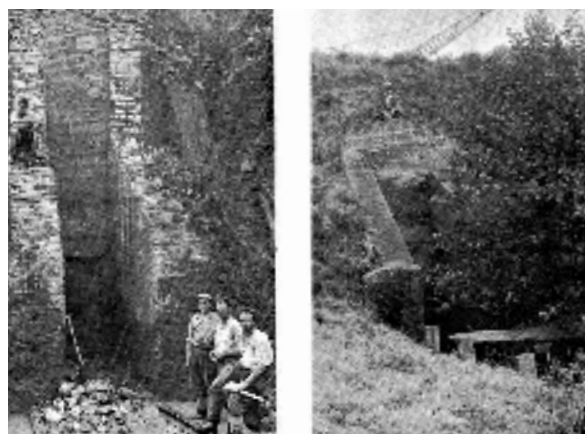

Duidelijkere en veiligere weginrichting

Bijzondere recreatieve plek maken bij voormalige sluis

Voor het hele traject: profileren als dam en niet als dijk

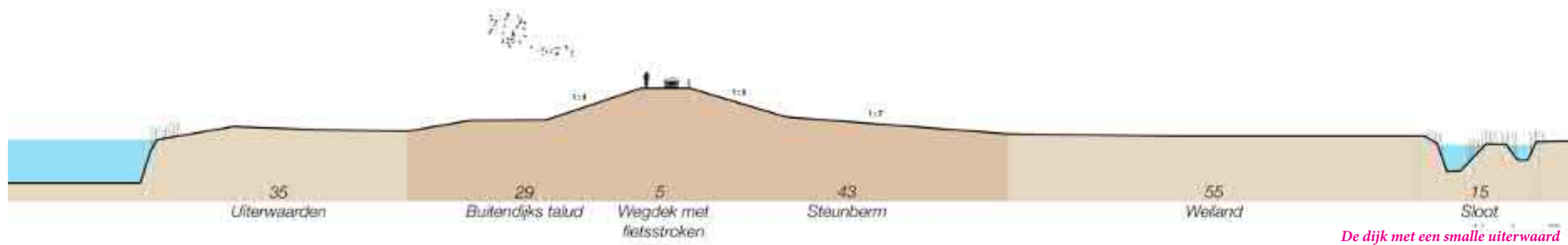
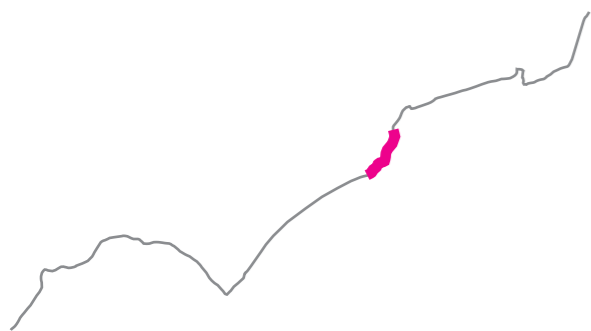
Nieuw wandelpad langs de dam om thematisch wandelrondje te maken

Het sluisje in de IJsseldam tijdens en voor de afbraak in 1949

Gevaarlijke verkeerssituatie

De dijk met een smalle uiterwaard

Deeltraject 7: Weidse dijk, zicht op oude brug

Mooi uitzicht, maar vooral aandacht nodig op de weg

In dit deeltraject is het uitzicht weids, zowel binnens als buitendijks. Binnendijks is er uitzicht over een historisch verkavelingspatroon. Buitendijks zijn er geen of kleine uiterwaarden, waardoor er directe connectie is met de rivier. In combinatie met het in beeld komen van de A2 brug levert dit een mooi uitzicht op. Deze kwaliteiten zouden beter kunnen worden beleefd als het wegprofiel duidelijker en veiliger zou worden ingericht.

Aandachtspunten

- Rust/uitzichtpunt op rivier en brug
- Een duidelijker en veiliger weginrichting

Historisch verkavelingspatroon

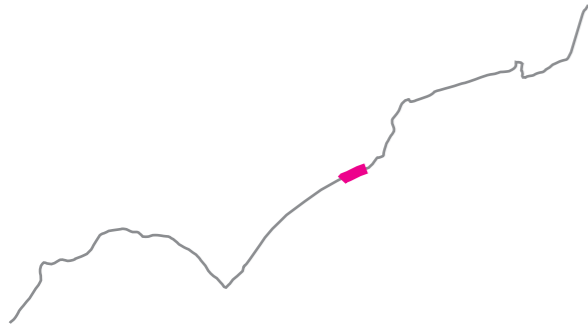

Uitzicht vanaf de dijk op de Lek en de A2 brug

Rust/uitzichtpunt op rivier en brug

Voor het hele deeltraject: een duidelijker en veiliger weginrichting

De dijk ter hoogte van recreatiepark 'Nieuw Scheveningen'

Deeltraject 8: Half open dijk, met industrie en recreatie

Gevaarlijke berm

Door de DPO van defensie binnendijks, en recreatiepark Nieuw Scheveningen buitendijks wordt de weidse dijk hier onderbroken en ontstaat er een andere, meer gesloten sfeer. Door het verkeer van- en naar het recreatiepark ontstaan veel passeerbewegingen op de dijk. Een duidelijker verkeersinrichting van zowel de dijk als de opritten zou hier verbetering in kunnen brengen. Het recreatiepark oogt wat rommelig en het parkeren ligt strak tegen de dijk. Een duidelijk ingerichte dijk, wat losliggend van het recreatieterrein zou hier wellicht voor verbetering kunnen zorgen.

Aandachtspunten

- Verkeersveiligheid verbeteren.
- Dijkinrichting combineren met nieuwe inrichting van de rand van het recreatiepark
- Informatiepunt over DPO

Uitzicht op recreatiepark vanaf de dijk

Entree van recreatiepark klein Scheveningen

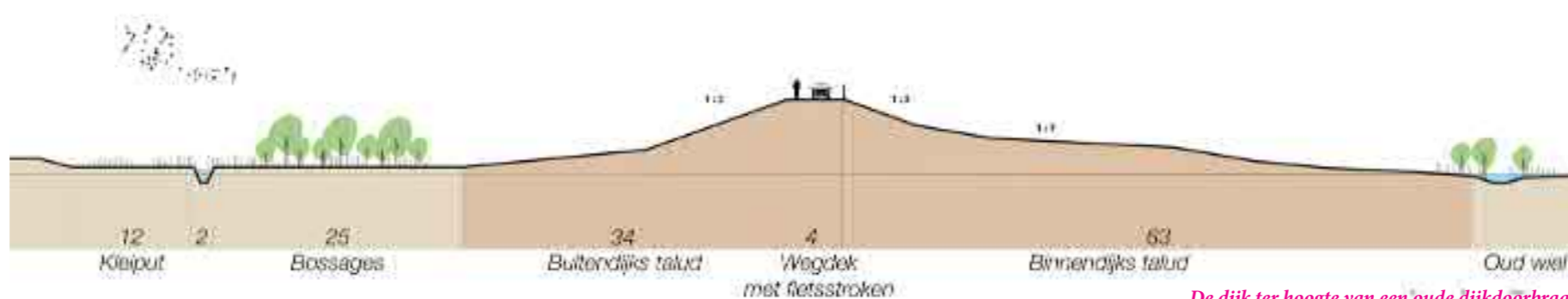
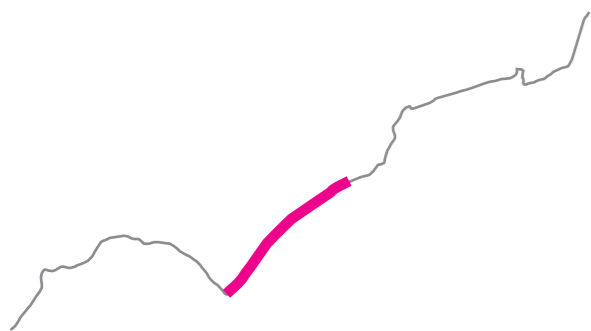
Het havenhuis is een kenmerkend element in deze uiterwaard

Voor het hele deeltraject: verkeersveiligheid verbeteren

Nieuwe dijkinrichting combineren met verbeteren entree recreatiepark

Informatiepunt over DPO toevoegen

De dijk ter hoogte van een oude dijkdoorbraak

Deeltraject 9: weidse rechte dijk met graslanden en boomgaarden

Kenmerkende hoek in de dijk vanuit de lucht

Rabatten en dijputten zorgen voor een afwisselend landschap

Dit deeltraject heeft zowel binnen- als buitendijks een agrarisch karakter. Rabatten en dijputten zorgen desalniettemin voor een natuurlijke uitstraling en ecologisch waardevolle gebieden. De bebossing en rietkragen zorgen voor een afwisselend uitzicht.

Op het meest westelijke punt van dit deeltraject maakt de dijk een haakse bocht, waardoor het uitzicht plots verschuift. Van de kerk van Lexmond wordt het zichtveld verplaatst naar Vreeswijk en de brug. Op het hoekpunt zelf heb je een panoramisch uitzicht. Hier zou op ingespeeld kunnen worden door een uitkijkpunt te plaatsen.

Een rondje over de zomerdijk is nu niet mogelijk. Wandelpaden door het oudhoevig land zouden een mooie recreatieve toevoeging zijn.

Aandachtspunten

- Wandelrondje over de zomerdijk
- Waar nodig kleiputten verbeteren en of toevoegen
- Uitzichtpunt maken op kenmerkende hoek in de dijk

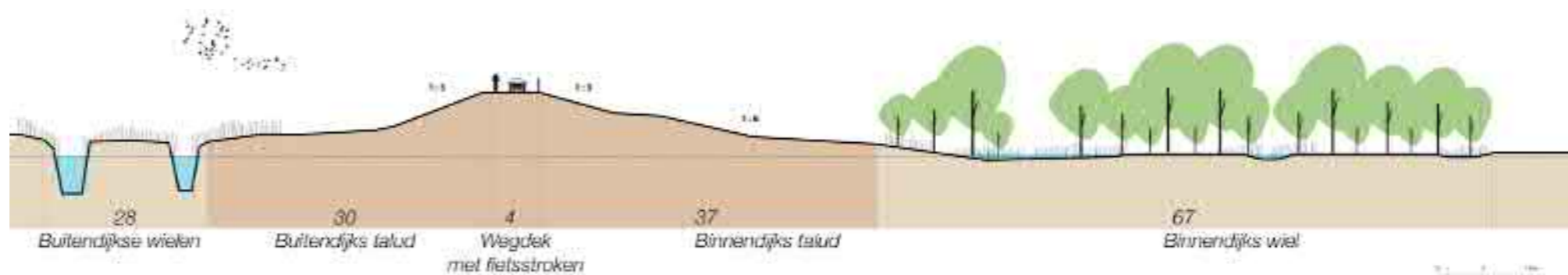
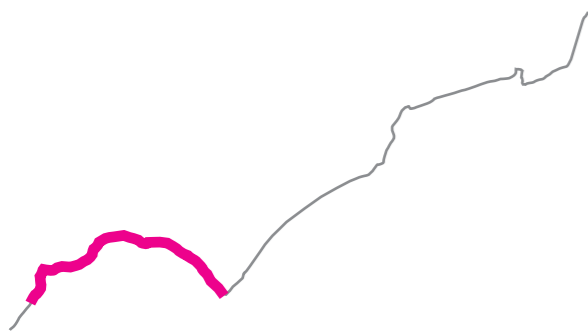
Uitzichtpunt maken op kenmerkende hoek

Waar nodig kleiputten verbeteren of toevoegen.

Mogelijkheden voor wandelrondje over de zomerdijk

Panoramisch uitzicht vanaf de hoek in de dijk

De dijk ter hoogte van de 3 Wielen

Deeltraject 10: weidse bochtige dijk met uiterwaardennatuur en dorpslint

Kleiputten tussen dijk en oudhoevig land

Het oostelijk deel van dit deeltraject heeft zowel binnen- als buitendijks een agrarisch karakter. Iets verderop stuiten de kavels van het lint van Uitweg met hede kenmerkend grillig verlopende achtersloot aan op de dijk. Rabatten en dijkputten desalniettemin voor een natuurlijke uistraling en ecologisch waardevolle gebieden. Wandelpaden door het oudhoevig land zouden een mooie recreatieve toevoeging zijn. Vanaf natuurgebied De Horde komt de directe relatie met het water terug. De dijk tussen Uitweg en Jaarsveld is landschappelijk en historisch bijzonder. De dijk heeft een bochtig karakter door meerdere dijkdoorbraken. In de buurt van Jaarsveld heeft de dijk zo'n kenmerkende kronkel omgeven door 3 wielen. Deze zijn op dit moment niet goed zichtbaar en beleefbaar.

Aandachtspunten

- Wandelroutes door het oudhoevig land
- 3 wielen beleefbaar doormiddel van een wandelroute en beheer van begroeiing
- Ecologische migratieroute tussen wielen faciliteren
- Toevoegen van rust en zitplekken langs de dijk

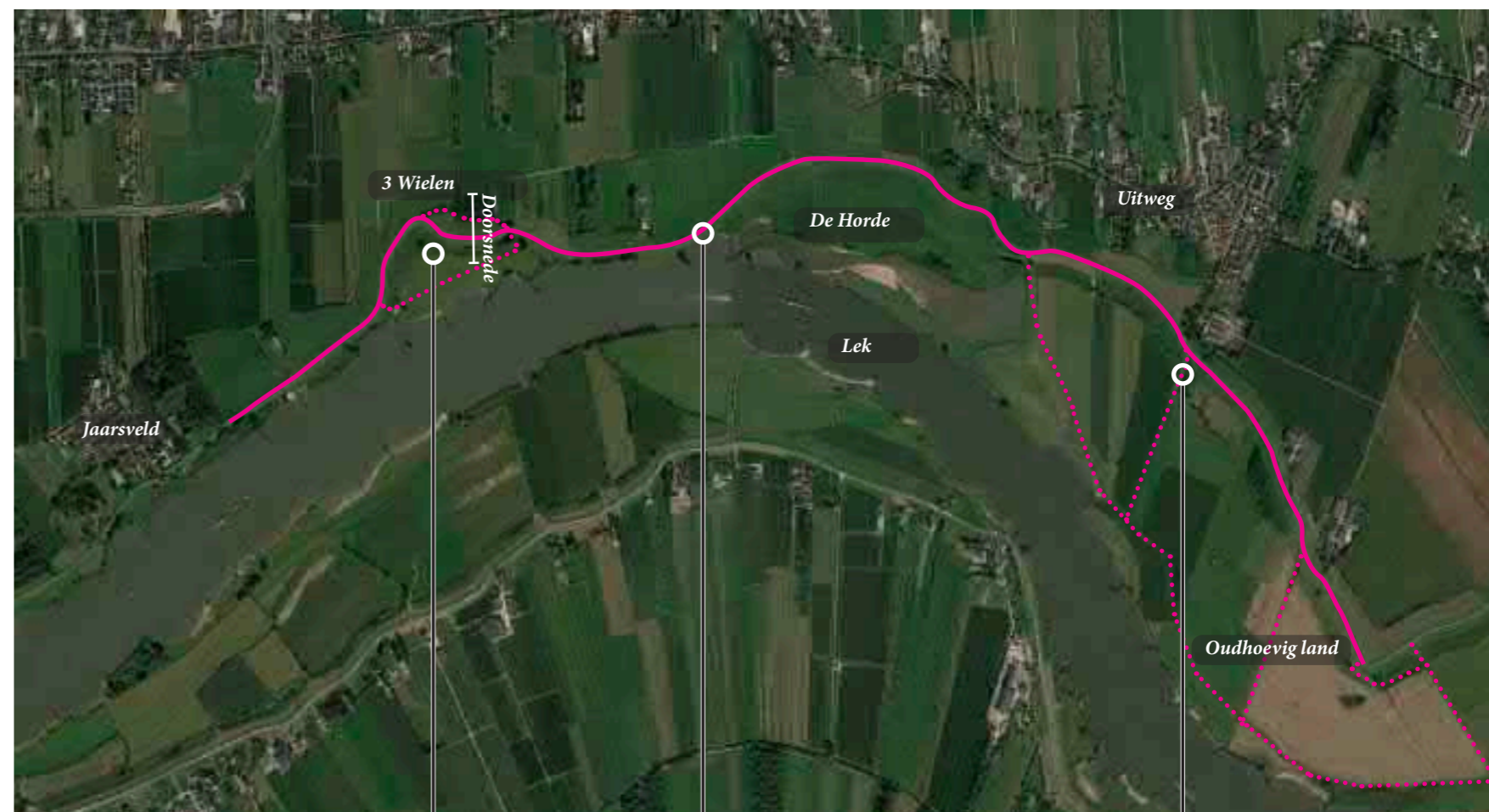
De kronkeling dijk ter hoogte van de Horde

De 3 wielen

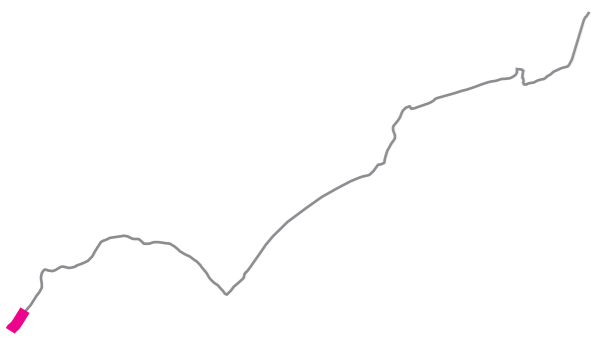
Slimme, windluwe zitplaats met uitzicht over de Horde

3 wielen beleefbaar maken en ecologische migratieroute faciliteren

Voor het hele traject: meer zit- en rustplekken langs de dijk

Maak een route over de zomerdijk en creëer een dorpsrondje voor Uitweg

Deeltraject 11: Omsloten dijk in historisch Jaarsveld

Entree van Jaarsveld

Bij binnenkomst in Jaarsveld krijg je direct een omsloten, dorps en historisch gevoel. Het landgoed, het waterschapshuis en de buitendijkse bebouwing zijn hierin belangrijke spelers. Buitendijks staat ter hoogte van het waterschapshuis een oud peilschaalhuisje. Een historisch dorpsrondje in combinatie met een recreatief informatie punt zou de potentie van deze historische plek ten volle benutten,

Aandachtspunten

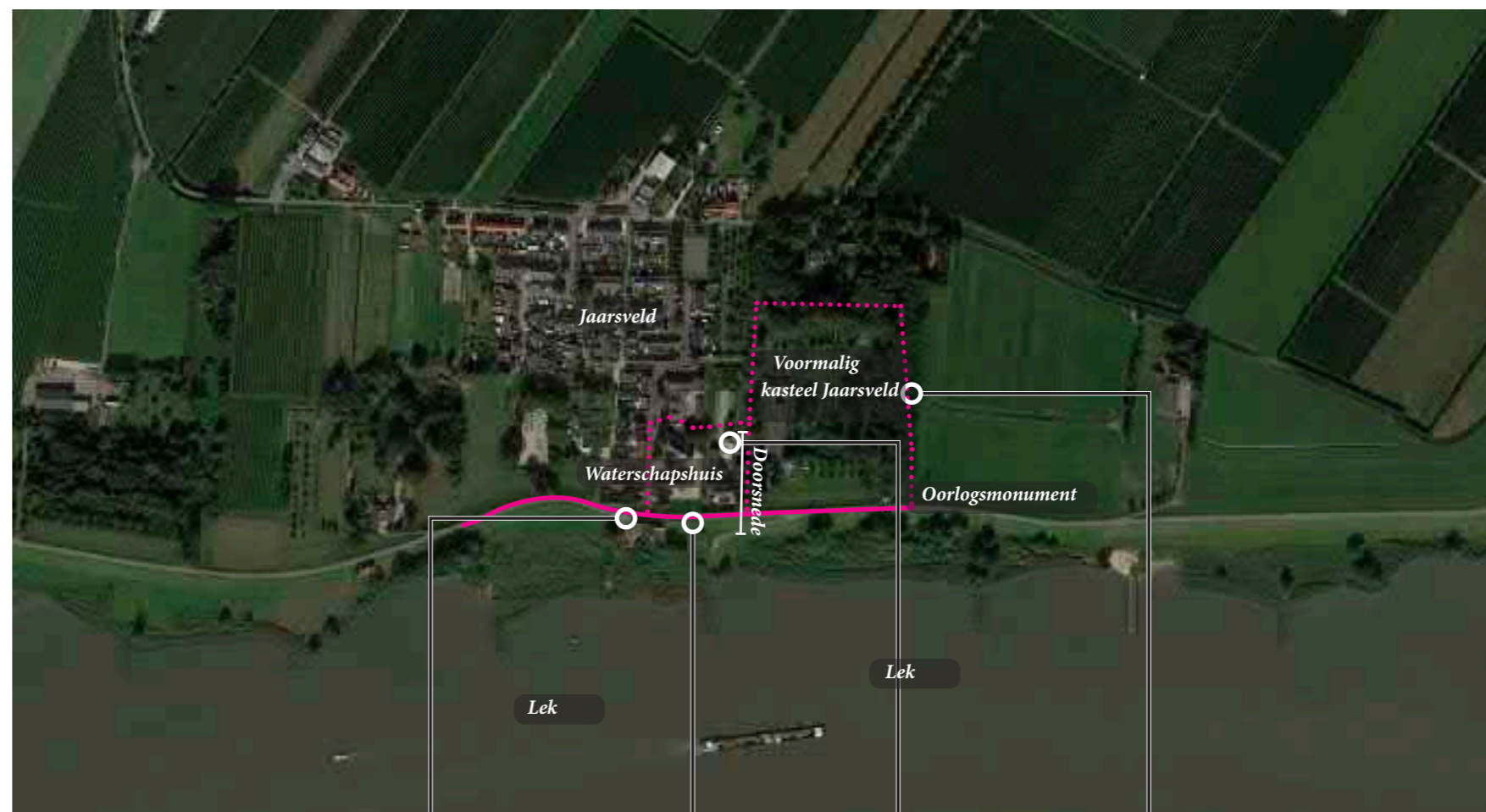
- Het waterschapshuis verbinden met het buitendijks gebied
- Inpassingsopgave buitendijkse bebouwing
- Mogelijkheden voor historische dorpswandeling onderzoeken
- Informatiepunt ontlaststelsel Jaarsveld maken

Buitendijkse bebouwing en waterschapshuis

Peilschaalhuisje

Inpassingsopgave buitendijkse bebouwing

Het waterschapshuis meer verbinden met het buitendijks gebied

Informatiepunt ontlaststelsel Jaarsveld maken

Mogelijkheden voor historisch dorpsrondje onderzoeken

4

Visie en leidende principes voor dijkversterking

In dit hoofdstuk beschrijven we onze visie op de dijkversterking, voortbouwend op het gedachtegoed van het Ruimtelijk kwaliteitskader Sterke Lekdijk en de bevindingen van de analyse uit hoofdstuk 2. In het tweede deel van het hoofdstuk wordt de visie vertaald in ruimtelijk ontwerpprincipes op vier schaalniveaus: landschap, dijkprofiel, objecten en materialisering.

Visie

De visie voor het project Jaarsveld – Vreeswijk borduurt voort op de visie van het ruimtelijk kwaliteitskader voor de Sterke Lekdijk. Hierin zijn zeven hoofdpunten benoemd die de basis vormen voor de verdere uitwerking. In de uitwerking voor het project Jaarsveld – Vreeswijk zijn twee overlappende punten over het inspelen op de historie van het gebied samengevoegd. Dit resulteert in zes visiepunten die specifiek gemaakt zijn voor dit dijktraject door te refereren naar gebiedsspecifieke opgaven.

1. Ontwikkel de dijk als een stevige drager en een leesbare en krachtige verdediging tegen het water

De Lekdijk vormt een herkenbare continue lijn in het afwisselende landschap en is daardoor een sterke drager en structuur in het rivierenlandschap als beschermer tegen het water. Behoud de kenmerkende vorm van de Lekdijk, met zijn hoogte, smalle kruin en steile taluds direct onder de kruin zichtbaar om deze continuïteit over de gehele Lekdijk te waarborgen. De dijk vormt een heldere grens tussen het binnendijkse gebied, dat veelal cultureel is ingericht met agrarisch gebruik, bebouwing, bomenrijen en bosjes, en het buitendijkse gebied met een natuurlijk karakter en enkele agrarische functies. Buitendijks is water te vinden in de vorm van geulen en kleiputten.

In het stedelijk gebied van Nieuwegein en Vreeswijk en in de omgeving van de A2 kan een krachtig dijkontwerp bijdragen aan de versterking van de identiteit van de eenheid binnen en het onderscheid tussen deze gebieden.

2. Maak de geschiedenis van de dijk beter zichtbaar en geef vorm aan het landschap vanuit historische inspiratie

Bouw voort op de historie van het dijklandschap en de functie van de dijk als verdediging tegen het water, om de strijd tegen het water beleefbaarder te maken. Koester en versterk (cultuur-)historische elementen op en langs de dijk, zoals beplantingen, wielen, ontginningspatronen, de afdamming van de Hollandse IJssel, de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de aanwezige historische bebouwing. Historische dijkverbeteringsmaatregelen die veelal met gebiedseigen materialen werden uitgevoerd kunnen een inspiratie zijn, zoals dijkputten, kwelkades en vegetatie in de uiterwaarden als golfremmende maatregel. Diverse kleine en grotere bouwkundige elementen als kleiputten, dijkknobben, rabatten en wielen, de schotbalkenloods Vreeswijk, het dijkmagazijn 't Klaphek, limiet-, dijkbewakings- en verhoefslagpalen en zomerkaden proberen we zoveel mogelijk te behouden, in ere te herstellen en terug te plaatsen. Vreeswijk als historische knooppunt voor de binnenvaart met vier generaties van sluiscomplexen kan beter beleefbaar gemaakt worden door typologische en geografische contrasten tussen de verschillende sluisensembles te vergroten. Zo kan de Rijkshulpschutsluis en als historische plek kan beter herkenbaar worden gemaakt. De benodigde ingrepen

aan de dijk zelf moeten recht doen aan de waarden van het door het rijk aangewezen beschermde dorpsgezicht Vreeswijk en het (voorgedragen) Unesco werelderfgoed Hollandse Waterlinies.

3. Maak de dijk een beleving voor alle gebruikers; versterk de dijk als recreatieve as

De dijk is uniek als aantrekkelijke, recreatieve route door de beleving van het landschap en bijzondere elementen langs de dijk. De route kan worden verrijkt met recreatieve mogelijkheden, door bijvoorbeeld de koppeling te zoeken met routes binnen- en buitendijks en door het toevoegen en/of versterken van recreatieve elementen. Hiervoor kunnen de cultuurhistorische elementen langs de dijk als inspiratie dienen. We sluiten hierbij aan op het mobiliteits- en recreatieplan voor de gehele Sterke Lekdijk dat parallel aan de planvorming voor Jaarsveld Vreeswijk ontwikkeld wordt. De fietsveilige dijk is hierbij een belangrijke insteek. Daarnaast vraagt de relatie met het bovenstroomse deel van de Lek, via een aantrekkelijke verbinding langs/door Vreeswijk en over de Beatrixsluizen speciale aandacht. Vanuit de omgeving is er de wens de uiterwaarden beter toegankelijk te maken en te zorgen voor een continue wandelroute parallel aan de dijk.

4. Gebruik de dijk als ecologische verbinding

Vanuit het waterschap is de ambitie om de biodiversiteit te bevorderen hoog. De dijk kan hier aan bijdragen en is in potentie een groene, verbindende structuur voor planten en dieren. Deze ecologische functie van de dijk en haar omgeving kan in de dijkversterking verder worden versterkt door in de brede zone van de dijk (dus niet alleen het

technische dijkprofiel zelf) te zoeken naar ecologische meerwaarde op het gebied van het verbinden van ecologische gebieden, het creëren van plekken voor nader te bepalen doelsoorten of het ontwikkelen van natuur. In samenwerking met de gebiedspartijen kijken naar het verbeteren van de ecologische waarden van de uiterwaarden hoort hier bij.

5. Maak de dijk herkenbaar bij kruisende structuren over de rivieren

Het traject van de Lekdijk dient zoveel mogelijk herkenbaar te blijven bij de kruising met de snelweg A2. Een herinrichting van de omgeving van deze kruising kan dit gebied aantrekkelijker maken en een betere verbinding tissen Nieuwegein en het stroomafwaarts gelegen open landschap verbeteren. Maak de ruimtelijke hiërarchie tussen de Lekdijk en de kruisende structuur duidelijk. Houdt ter hoogte van het Lekkanaal het verschil tussen Lekdijk en 'Lekkanaaldijk' zichtbaar.

6. Behoud woningen en gebouwen en behoud/verbeter beplantingsstructuren

Woningen/boerderijen die langs het dijktraject liggen hebben een sterke relatie met de dijk en worden via de dijk ontsloten. De historische relatie hiertussen dient te blijven bestaan. Voor Fort Vreeswijk en zijn directe omgeving als onderdeel van de Nieuwe Hollandsche Waterlinie geldt dat deze in stand moeten blijven gezien de historische waarde als defensierelict. Ander belangrijke gebouwen en ensembles liggen in Vreeswijk (historische kern) en Jaarsveld (historisch waterschaphuis en voormalig kasteel Veldenstein).

Leidende principes

In deze paragraaf zijn de bevindingen uit de analyse en visie vertaald naar leidende principes. De principes bieden een praktische basis voor de beoordeling van bouwstenen en oplossingen op het onderdeel ruimtelijke kwaliteit. Daarnaast helpen de principes bij het samenstellen en vormgeven van de kansrijke oplossingen en het voorkeursoplossing. De leidende principes zijn op vier verschillende schaalniveaus geformuleerd. Ze laten zien wat wel en niet of minder gewenst is op het gebied van ruimtelijke kwaliteit. De schaalniveaus zijn van groot naar klein: landschap, dijkprofiel, object en materiaalgebruik.

In de verkenningsfase zijn met name de richtlijnen op de schaalniveaus landschap en dijkprofiel van belang. In de planuitwerkingsfase komen de onderdelen die met de vormgeving en gebruik van objecten en materiaalgebruik te maken hebben meer aan de orde. De leidende principes dienen als input voor het beoordelingskader dat gebruikt bij de afweging door alle onderdelen (draagvlak, financiën, ruimtelijke kwaliteit enz.) te 'scoren'. Groot (landschap) gaat boven klein (profiel, materialisatie, elementen) en is het meest sturend.

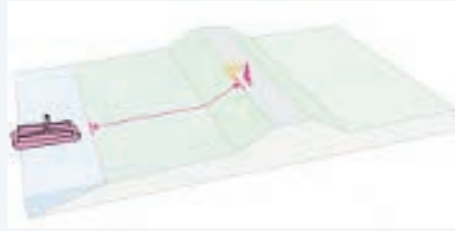
Landschap	<p>1. Eenduidige contouren en trace</p> <p>1a. Houd de dijk continu in vormgeving om uit te stralen dat overal dezelfde watermassa gekeerd wordt. Hierbij dienen de lijnen van de dijk zoveel mogelijk door te lopen met een minimaal aantal uitbuigingen in de kruin-, talud- en teenlijn. Maak hierbij onderscheid tussen de landschappelijke dijk en de stedelijke dijk.</p> <p>1b. Zorg voor samenhang tussen de dijkprojecten van de Sterke Lekdijk door keuzes mede te laten leiden door het ontwerp van de aansluitende dijkprojecten.</p>	
	<p>2. Grens tussen cultuur en natuur</p> <p>Ontwikkel en beheer de dijk als een grens tussen twee werelden: cultuurlandschap binnendijks en natuurlijk-dynamisch (en soms agrarisch) landschap buitendijks. Maak het verschil beleefbaar door het landgebruik en beheer door te laten lopen tot boven aan de dijk.</p>	
Dijkprofiel	<p>1. Eenduidige hoofdvorm met smalle kruin</p> <p>Zorg voor een zichtbare hoofdvorm met een smalle kruin. Een steile helling op het bovenste gedeelte van het talud zorg voor een ranke kruin. Kies om deze redenen voor een enigszins gebogen talud, bovenaan steil en eventueel onderaan vlakker, met een stevige en zonodig brede voet.</p>	
	<p>2. Dijkberm in verhouding met profiel én omgeving</p> <p>Zorg dat de maatvoering van (piping) bermen in redelijke verhouding staat tot het omringende landschap en dat het landschap voldoende ruimte biedt voor de aanberming. Het is ongewenst dat waardevolle kwaliteiten van het (kleinschalig) landschap worden bedolven onder een berm.</p>	
	<p>3. Leeftlaag per deeltraject</p> <p>Als het voor (agrarische) gebruikers gewenst is, kan een leeftlaag worden aangebracht onder de kruin. Het uitgangspunt is dat een leeftlaag per deelgebied wordt aangebracht en niet per individueel grondeigenaar.</p>	
Materiaalgebruik	<p>1. Versterkingskeuze per deeltraject</p> <p>Kies per deeltraject voor versterking grond of voor een verticale oplossing eenduidigheid in de aanpassing van het landschap rondom de dijk te creëren.</p>	
	<p>2. Technische oplossingen subtiel zichtbaar</p> <p>Maak technische oplossingen subtiel zichtbaar om de dijkversterking leesbaar te houden. Het heeft een meerwaarde wanneer een markering een functie kan toevoegen aan de dijk.</p>	
	<p>3. Afrastering alleen aan binnenzijde</p> <p>Verbeeld het contrast tussen binnen- en buitendijks door afrasteringen ivm begrazing alleen aan de binnenzijde van de dijk toe te staan. Door aan de buitenzijde te kiezen voor maaibeheer blijft dit vrij van rasters. Het weidebeheer en graasbeheer op de taluds dient altijd te gebeuren conform regels van en afspraken met de dijkbeheerder.</p>	

Landschap	<p>1. Dijk als verdedigingsstructuur</p> <p>Versterk de betekenis de dijk als verdedigingsstructuur bij de Nieuwe Hollandse Waterlinie (Fort Vreeswijk). Maak Fort Vreeswijk zichtbaar en vertel het verhaal van de historie.</p>	
	<p>2. Oudhoevig land beleefbaar</p> <p>Maak oudhoevig land beter beleefbaar door van dijk tot rivier de kavelstructuren te versterken. Bij een buitendijkse dijkversterkingsmaatregel dienen de kavelstructuren optimaal zichtbaar te blijven vanaf de dijk. Ook kan aandacht erop gevestigd worden door het toelichten van dit bijzondere landschap, gekoppeld aan recreatieve routes.</p>	
Dijkprofiel	<p>1. Kronkelig dijktraject behouden</p> <p>Behoud de kronkels in het dijktraject. Op enkele plekken is hierbij een wiel zichtbaar. Gezien het relatief beperkte aantal zichtbare doorbraken langs de dijk is behoud van wielen en bochten essentieel voor de beleving van de strijd tegen het water.</p>	
	<p>1. Getuigen strijd tegen het water versterken</p> <p>Behoud (en zo mogelijk herstel) historische elementen die de strijd tegen het water laten zien, zoals kleiputten, dijkknobbels, rabatten en wielen, de schotbalkenloods Vreeswijk, het dijkmagazijn 't Klaphek, limiet-, dijkbewakings- en verhoefslagpalen en zomerkaden. Onderzoek wat de mogelijkheden zijn om deze onderdelen te herstellen of een verwijzing te maken naar deze plekken.</p>	
	<p>2. Dijkputten behouden en uitbreiden</p> <p>Onderzoek de mogelijkheid voor het ontwikkelen van dijkputten na afstemming met veiligheidsopgave en kleiwinning. Zoek aansluiting bij bestaande dijkputten.</p>	
Object en element	<p>3. IJsseldam beter zichtbaar</p> <p>Ter hoogte van de IJsseldam is de monding van de IJssel nauwelijks herkenbaar, zorg dat in de profilering van de dijk en de materialisering dit beter herkenbaar wordt.</p>	
	<p>4. Recreatieve routes en rustpunten toevoegen</p> <p>4a. Verbind routes die aansluiten op de dijk, binnendijks en buitendijks. De dijk is een infrastructuur waarop bestaande recreatieve paden aansluiten, ook langs de dijk is op sommige plekken een struinroute aanwezig in de uiterwaarden.</p> <p>4b. Maak zomerkades toegankelijk, verbindt woonkernen met de rivier en beperk barrières zoals de A2 voor het wandelen. Geef prioriteit aan gebieden waar nu wandelroutes over de dijk gaan.</p> <p>4c. Ontwikkel rustpunten op de conform 'Visie mobiliteit en recreatie Sterke Lekdijk' en laat wandel- en struinroutes hierop aansluiten.</p>	

Object en element

5. Veerpontjes behouden en eventueel uitbreiden

Verbind pontjes zichtbaar met de dijk en zoek eventueel naar nieuwe mogelijkheden voor een veerverbinding.

6. Vreeswijk als historische knooppunt voor de binnenvaart met vier generaties van sluiscomplexen beter beleefbaar maken

De identiteit van de verschillende sluiscomplexen als landschappelijke ensemble versterken. De typologische en geografische contrasten tussen de sluiscomplexen in en om Vreeswijk (Beatrixsluizen, Koninginnensluis, Oude Sluis, Rijkshulpschutsluis) vergroten. De Oude Sluis als sluis en historische plek beter herkenbaar maken. De Voorhavendijk (Beatrixsluis) ontwikkelen als aantrekkelijke recreatieve route, in afstemming met deeltraject Culemborgs Veer – Beatrixsluizen.

Materiaalgebruik

1. Historische versterkings- maatregelen

Inspireer met natuurlijke en historische dijkversterkingsmaatregelen, waarbij vaak (duurzame) natuurlijke elementen en -processen werden toegepast om de stevigheid van de dijk te ondersteunen. Kwelkades zouden bijvoorbeeld kunnen worden ingezet als middel om waterkommen te maken die tegendruk bieden voor kwel.

Landschap

1. Dijk als recreatieve route

Ontwikkel de dijk tot recreatieve route met bijzondere vergezichten over het landschap en aansluiting op routes zowel binnen- als buitendijks. Daarnaast kan het buitendijks talud gebruikt worden voor informeel gebruik: struinpaden of zitten in het gras met zicht op de uiterwaard.

2. Recreatie in uiterwaarden

Recreatie dient passend te zijn bij het huidige recreatieve gebruik/zonering van recreatie: extensief in de natuurlijke en agrarische uiterwaarden, intensief bij Nieuwegein en Vreeswijk.

Dijkprofiel

1. Verkeersruimte op de kruin

Geef iedereen een plek op de smalle kruin van de dijk, waarbij het langzaam recreatief verkeer prioriteit heeft (in overeenstemming met 'Visie mobiliteit en recreatie Sterke Lekdijk').

2. Opritten

2a. Houdt opritten ondergeschikt aan de hoofdvorm van de dijk zodat deze niet domineren in het landschapsbeeld.

2b. Laat de helling van de oprit niet veel afwijken van de taludhelling. Als het talud een holle vorm heeft, voorkom dan een bolle ligging van de oprit.

2c. Bij aanpassing van het talud kan een haakse oprit aangepast worden naar een schuine aansluiting, wanneer daar ruimte voor bestaat. Andersom, van parallel naar haaks, is ongewenst.

2d. Ten slotte kunnen meerdere dicht bij elkaar gelegen opritten worden samengevoegd tot een gezamenlijke oprit, mits aanwonenden hieraan meewerken.

Materiaalgebruik

1. Continu wegbeeld

1a. Maak de weginrichting op de dijk continu en samenhangend (in overeenstemming met 'Visie mobiliteit en recreatie Sterke Lekdijk').

1b. Maak verkeersinrichting in beeld ondergeschikt aan de landschappelijke beleving (in overeenstemming met 'Visie mobiliteit en recreatie Sterke Lekdijk').

1c. De inrichting van de weg op afritten loopt door tot aan de teen van de dijk (in overeenstemming met 'Visie mobiliteit en recreatie Sterke Lekdijk').

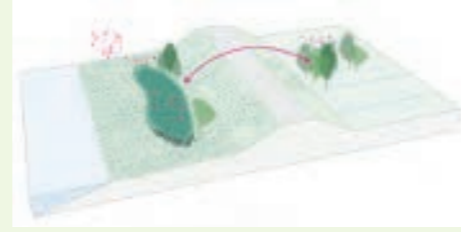

Landschap

1. Ecologische relaties

Stimuleer ecologische relaties tussen binnen- en buitendijks gebied. Dit is met name interessant bij de drie wielen bij Jaarsveld.

Doelsoorten die specifieke aandacht verdienen zijn: bever, boommarter, grote modderkruiper, rivierrombout, kamsalamander, ringslang, vleermuizen en roofvogels/uilen.

2. Ecologie rond de dijk

Versterk natuur met de rivierdynamiek, versterk moerasontwikkeling en de ontwikkeling van zandige oeverwallen voor stroomdalflora.

Ook geïsoleerde plassen in de uiterwaarden, binnendijkse wielen en moerassige zones brengen ecologische meerwaarde.

Materiaalgebruik

1. Ecologie op zuidelijk talud

Laat het zuidelijke talud begroeien met bloemrijk grasland en stem het ecologisch dijkbeheer hier op af. Bij hoog water is de dijkelling een vluchtplaats en een migratieroute. Op plekken waar een kruidenrijke zode ontwikkeld is dient geprobeerd te worden deze tijdens de werkzaamheden te bewaren. Het is mogelijk om de toplaag desnoods op te slaan en terug te brengen.

Landschap

1. kruisende infrastructuur

1a. Houd bij een kruising tussen de dijk en andere grote infrastructuren het dijktraject zichtbaar. Voor de A2 geldt dat het wenselijk is dat de dijk veel meer herkenbaar wordt als lijn die Nieuwegein met het benedenstroomse landschap verbindt.

1b. Behoud het verschil tussen de Lek en Lekkanaal ter hoogte van de waterkruising door het verschillend uiterlijk van het water en langgelegen dijken: groene, slanke en kronkelende dijk langs de Lek en rechte, brede, met steen versterkte dijk langs het kanaal.

Object en element

1. Beplantingsstructuren versterken

Koester en versterk de ecologische en landschappelijke kwaliteiten van bomenrijen, bosjes en boomgaarden rondom de dijk. Voorbeelden zijn de beplantingen rondom Jaarsveld

2. Waardevolle gebouwen

Geef waardevolle gebouwen een leefbare toekomst. In de omgang met bebouwing is het zaak om vooruit te kijken en toekomstbestendige en leefbare oplossingen te kiezen. We denken hierbij aan het dijkmagazijn bij 't Klaphek en de schotbalkenloods Vreeswijk.

5

Voormalig theehuis aan de dijk in Jaarsveld

MIST. YZEL. DEC. 24.

Bronnenlijst

Bronnenlijst

- Terra Incognita, 2015. Kwaliteitskader Noordelijke Rijn- en Lekdijk Amerongen-Schoonhoven, Verkennend onderzoek cultuurhistorie archeologie.
- Terra Incognita, 2015. Kwaliteitskader Noordelijke Rijn- en Lekdijk Amerongen-Schoonhoven, Verkennend natuuronderzoek.
- Terra Incognita, 2016. Kwaliteitskader Noordelijke Rijn- en Lekdijk Amerongen-Schoonhoven.
- Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, 2017. Drainagesysteem in de verkenning (HWBP POV Piping)
- Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, 2020. Visie mobiliteit en recreatie Sterke Lekdijk,

Overige bronnen

- Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, watererfgoedkaart, <https://hdsr.maps.arcgis.com/apps/AttachmentViewer/index.html?appid=d396174fb5be498e9939c798b490eef3>
- stichting Kunst en Cultuur Lopik, <https://www.lopikopdekaart.nl/>